

**ХУУЛЬ ЗҮЙН БАЙНГЫН ХОРООНЫ
ХУРАЛДААНЫ ТЭМДЭГЛЭЛИЙН АГУУЛГА**
2026 оны 10 дугаар сарын 13-ны өдөр, Мягмар гараг

Хуралдааны тэмдэглэлийн агуулга

Хуралдааны товч тэмдэглэл:	1-4
Хуралдааны дэлгэрэнгүй тэмдэглэл:	5-30
1. Улс төрийн хилс хэрэгт хэлмэгдэгчдийг цагаатгах, тэдэнд нөхөх олговор олгох тухай хуульд нэмэлт, өөрчлөлт оруулах тухай хуулийн төсөл /Улсын Их Хурлын гишүүн Б.Пүрэвдорж 2026.07.02-ны өдөр өргөн мэдүүлсэн, эцсийн хэлэлцүүлэг/	6-7
2. “Ажлын хэсэг байгуулах тухай” Байнгын хорооны тогтоолын төсөл /Хүний эрхийн Үндэсний Комиссын гишүүнийг сонгон шалгаруулах ажлын хэсгийн бүрэлдэхүүнийг батлах тухай/	7-8
3. Байнгын хорооны тогтоолын төсөл /Дэд хорооны даргыг сонгох тухай/	8-18
4. “Ажлын хэсэг байгуулах тухай” Байнгын хорооны тогтоолын төсөл /Иргэний хэрэг шүүхэд хянан шийдвэрлэх тухай хуульд нэмэлт, өөрчлөлт оруулах тухай хуулийн төсөл болон хамт өргөн мэдүүлсэн хуулийн төслүүдийг Байнгын хороо болон чуулганы нэгдсэн хуралдаанаар хэлэлцүүлэх бэлтгэл хангах, санал, дүгнэлтийн төсөл боловсруулах үүрэг бүхий/	18-19
5. Хууль, тогтоолоор үүрэг, чиглэл болгосон Улсын Их Хурлын шийдвэрийн биелэлтийн тайлан	19-30

**Монгол Улсын Их Хурлын 2026 оны намрын ээлжит чуулганы
Хууль зүйн байнгын хорооны
10 дугаар сарын 13-ны өдөр /Мягмар гараг/-ийн
хуралдааны товч тэмдэглэл**

Хууль зүйн байнгын хорооны дарга Л.Мөнхбаатар ирц, хэлэлцэх асуудлын дарааллыг танилцуулж, хуралдааныг даргалав.

Хуралдаанд ирвэл зохих 28 гишүүнээс 17 гишүүн хүрэлцэн ирж, 60.7 хувийн ирцтэйгээр хуралдаан 11 цаг 30 минутад Төрийн ордны “Үндсэн хууль” танхимд эхлэв.

*Томилолттой: Х.Баасанжаргал, Д.Батлут, Х.Баттулга, Б.Дэлгэрсайхан;
Тасалсан: О.Номинчимэг, С.Эрдэнэболд.*

Улсын Их Хурлын гишүүн П.Сайнзориг хэлэлцэх асуудлын дарааллын 2 дугаарт орсон Хууль, тогтоолоор үүрэг, чиглэл болгосон Улсын Их Хурлын шийдвэрийн биелэлтийн тайланг хэлэлцэх асуудлыг 5 дугаарт хэлэлцэх горимын санал гаргав.

Л.Мөнхбаатар: Улсын Их Хурлын гишүүн П.Сайнзоригийн гаргасан горимын саналыг дэмжье гэсэн санал хураалт явуулъя.

Зөвшөөрсөн: 14
Татгалзсан: 3
Бүгд: 17
82.4 хувийн саналаар горимын санал дэмжигдлээ.

Нэг.Улс төрийн хилс хэрэгт хэлмэгдэгчдийг цагаатгах, тэдэнд нөхөх олговор олгох тухай хуульд нэмэлт, өөрчлөлт оруулах тухай хуулийн төсөл /Улсын Их Хурлын гишүүн Б.Пүрэвдорж 2026.07.02-ны өдөр өргөн мэдүүлсэн, эцсийн хэлэлцүүлэг/

Хэлэлцэж буй асуудалтай холбогдуулан Цагаатгах ажлыг удирдан зохион байгуулах улсын комиссын нарийн бичгийн дарга Ч.Цасчихэр, мөн комиссын Ажлын албаны дарга Л.Очирсүрэн нар оролцов.

Хуралдаанд Улсын Их Хурлын Тамгын газрын Байнгын хорооны асуудал эрхлэх газрын Хууль зүйн байнгын хорооны ажлын албаны ахлах зөвлөх Г.Золжаргал, зөвлөх Д.Нямбаяр, референт Л.Хурцбилэг нар байлцав.

Хуулийн төслийг эцсийн хэлэлцүүлэгт бэлтгэсэн тухай танилцуулгыг Улсын Их Хурлын гишүүн Б.Пүрэвдорж танилцуулав.

Монгол Улсын Их Хурлын чуулганы хуралдааны дэгийн тухай хуулийн 42 дугаар зүйлийн 42.2.1-д заасны дагуу хураалгах санал:

Л.Мөнхбаатар: Улсын Их Хурлын гишүүн Б.Пүрэвдоржийн гаргасан, Төслийн 1 дүгээр зүйлийн “хууль ёсны” гэсний өмнө “эсхүл” гэж нэмж, “буюу” гэснийг “эсхүл” гэж өөрчлөх гэсэн саналыг дэмжье гэсэн санал хураалт явуулъя.

Зөвшөөрсөн: 15

Татгалзсан: 3
Бүгд: 18
83.3 хувийн саналаар дэмжигдлээ.

Байнгын хорооны хуралдаанаас гарах танилцуулгыг Улсын Их Хурлын гишүүн С.Одонтуяа Улсын Их Хурлын чуулганы нэгдсэн хуралдаанд танилцуулахаар тогтов.

Уг асуудлыг 11 цаг 39 минутад хэлэлцэж дуусав.

Хоёр. “Ажлын хэсэг байгуулах тухай” Байнгын хорооны тогтоолын төсөл /Хүний эрхийн Үндэсний Комиссын гишүүнийг сонгон шалгаруулах ажлын хэсгийн бүрэлдэхүүнийг батлах тухай/

Хуралдаанд Улсын Их Хурлын Тамгын газрын Байнгын хорооны асуудал эрхлэх газрын Хууль зүйн байнгын хорооны ажлын албаны ахлах зөвлөх Г.Золжаргал, зөвлөх Ч.Батбямба, референт Л.Хурцбилэг нар байлцав.

Байнгын хорооны дарга Л.Мөнхбаатар “Ажлын хэсэг байгуулах тухай” Байнгын хорооны тогтоолын төслийг танилцуулав.

Тогтоолын төсөлтэй холбогдуулан Улсын Их Хурлын гишүүдээс асуулт, санал гараагүй болно.

Л.Мөнхбаатар: “Ажлын хэсэг байгуулах тухай” Байнгын хорооны тогтоолын төслийг батлах санал хураалт явуулъя.

Зөвшөөрсөн: 16
Татгалзсан: 3
Бүгд: 19
84.2 хувийн саналаар тогтоол батлагдлаа.

Уг асуудлыг 11 цаг 44 минутад хэлэлцэж дуусав.

Гурав. Байнгын хорооны тогтоолын төсөл /Дэд хорооны даргыг сонгох тухай/

Хуралдаанд Улсын Их Хурлын Тамгын газрын Байнгын хорооны асуудал эрхлэх газрын Хууль зүйн байнгын хорооны ажлын албаны ахлах зөвлөх Г.Золжаргал, зөвлөх Ч.Батбямба, референт Л.Хурцбилэг нар байлцав.

Улсын Их Хурлын гишүүн Л.Соронзонболд Хууль сахиулах ажиллагааны тусгай хяналтын дэд хорооны даргаар Улсын Их Хурлын гишүүн Б.Баярбаатарыг нэр дэвшүүлэв.

Улсын Их Хурлын гишүүн Д.Ганбатын тавьсан асуултад нэр дэвшигч, Улсын Их Хурлын гишүүн Б.Баярбаатар хариулж, тайлбар хийв.

Улсын Их Хурлын гишүүн Б.Пүрэвдорж, С.Одонтуяа, Д.Ганбат, Да.Цогтбаатар, М.Нарантуяа-Нара, Б.Энхбаяр, Х.Тэмүүжин нар үг хэлэв.

Л.Мөнхбаатар: Хууль сахиулах ажиллагааны тусгай хяналтын дэд хорооны даргаар Улсын Их Хурлын гишүүн Баярмагнайн Баярбаатарыг сонгохыг дэмжье гэсэн санал хураалт явуулъя.

Зөвшөөрсөн: 14
Татгалзсан: 6
Бүгд: 20
70.0 хувийн саналаар сонгохыг дэмжсэн тул тогтоол батлагдлаа.

Уг асуудлыг 12 цаг 25 минутад хэлэлцэж дуусав.

Дөрөв. “Ажлын хэсэг байгуулах тухай” Байнгын хорооны тогтоолын төсөл /Иргэний хэрэг шүүхэд хянан шийдвэрлэх тухай хуульд нэмэлт, өөрчлөлт оруулах тухай хуулийн төсөл болон хамт өргөн мэдүүлсэн хуулийн төслүүдийг Байнгын хороо болон чуулганы нэгдсэн хуралдаанаар хэлэлцүүлэх бэлтгэл хангах, санал, дүгнэлтийн төсөл боловсруулах үүрэг бүхий/

Хуралдаанд Улсын Их Хурлын Тамгын газрын Байнгын хорооны асуудал эрхлэх газрын Хууль зүйн байнгын хорооны ажлын албаны ахлах зөвлөх Г.Золжаргал, зөвлөх Ч.Батбямба, референт Л.Хурцбилэг нар байлцав.

Байнгын хорооны дарга Л.Мөнхбаатар “Ажлын хэсэг байгуулах тухай” Байнгын хорооны тогтоолын төслийг танилцуулав.

Тогтоолын төсөлтэй холбогдуулан Улсын Их Хурлын гишүүн П.Сайнзориг үг хэлэв.

Л.Мөнхбаатар: “Ажлын хэсэг байгуулах тухай” Байнгын хорооны тогтоолын төслийг батлах санал хураалт явуулъя.

Зөвшөөрсөн: 16
Татгалзсан: 4
Бүгд: 20
80.0 хувийн саналаар тогтоол батлагдлаа.

Уг асуудлыг 12 цаг 30 минутад хэлэлцэж дуусав.

Тав.Хууль, тогтоолоор үүрэг, чиглэл болгосон Улсын Их Хурлын шийдвэрийн биелэлтийн тайлан

Хэлэлцэж буй асуудалтай холбогдуулан Улсын Их Хурлын гишүүн, Монгол Улсын сайд, Засгийн газрын Хэрэг эрхлэх газрын дарга Б.Энхбаяр, Улсын Их Хурлын гишүүн, Байгаль орчин, уур амьсгалын өөрчлөлтийн сайд Ц.Сандаг-Очир, Хүний эрхийн Үндэсний Комиссын Тамгын газрын даргын албан үүргийг түр орлон гүйцэтгэгч Т.Ихтамир, мөн газрын Судалгаа, дүн шинжилгээний хэлтсийн дарга С.Тунгалагтамир, Захиргаа, удирдлагын хэлтсийн ахлах референт Л.Баттулга, Засгийн газрын Хэрэг эрхлэх газрын Дэд дарга С.Батболд, мөн газрын Хяналт шинжилгээ, үнэлгээ, дотоод аудитын газрын ахлах референт Ш.Цэцэг-Өлзий, Эрүүл мэндийн яамны Төрийн нарийн бичгийн дарга Н.Эрдэнэбаяр, Хууль зүй, дотоод хэргийн яамны Төрийн нарийн бичгийн даргын албан үүргийг түр орлон гүйцэтгэгч П.Оростогоо, Сангийн яамны Төрийн нарийн бичгийн даргын албан үүргийг түр

орлон гүйцэтгэгч М.Санжаадорж, Хүнс, хөдөө аж ахуй, хөнгөн үйлдвэрийн яамны Бодлого, төлөвлөлтийн газрын дарга Ц.Болорчулуун, Хяналт шинжилгээ, үнэлгээ, дотоод аудитын газрын дарга Б.Батшагай, Гэр бүл, хөдөлмөр, нийгмийн хамгааллын яамны Төрийн захиргаа, удирдлагын газрын дарга Б.Идэр, Эдийн засаг, хөгжлийн яамны Хяналт шинжилгээ, үнэлгээ, дотоод аудитын газрын даргын албан үүргийг түр орлон гүйцэтгэгч Г.Оюун-Эрдэнэ, Жендэрийн үндэсний хорооны нарийн бичгийн дарга бөгөөд Ажлын албаны дарга А.Адилбиш, мөн албаны Тогтвортой хөгжлийн бодлогын хэлтсийн дарга С.Батцэцэг нар оролцов.

Хуралдаанд Улсын Их Хурлын Тамгын газрын Тэргүүн дэд дарга Ж.Бямбадулам, Байнгын хорооны асуудал эрхлэх газрын Хууль зүйн байнгын хорооны ажлын албаны ахлах зөвлөх Г.Золжаргал, зөвлөх Д.Нямбаяр, референт Л.Хурцбилэг, Хууль тогтоомж, бодлогын хэрэгжилтийн үнэлгээний газрын дарга Ж.Сайнхишиг, ахлах референт Д.Цэцэгмаа, референт Г.Нямдэлгэр нар байлцав.

Хууль, тогтоолоор үүрэг, чиглэл болгосон Улсын Их Хурлын шийдвэрийн биелэлтийн тайланг Монгол Улсын сайд, Засгийн газрын Хэрэг эрхлэх газрын дарга Б.Энхбаяр танилцуулав.

Тайлантай холбогдуулан Улсын Их Хурлын гишүүн П.Сайнзориг, Г.Уянгахишиг, Да.Цогтбаатар нарын тавьсан асуултад Монгол Улсын сайд, Засгийн газрын Хэрэг эрхлэх газрын дарга Б.Энхбаяр, Байгаль орчин, уур амьсгалын өөрчлөлтийн сайд Ц.Сандаг-Очир, Сангийн яамны Төрийн нарийн бичгийн даргын албан үүргийг түр орлон гүйцэтгэгч М.Санжаадорж, Хууль зүй, дотоод хэргийн яамны Төрийн нарийн бичгийн даргын албан үүргийг түр орлон гүйцэтгэгч П.Оростогоо, Улсын Их Хурлын Тамгын газрын Тэргүүн дэд дарга Ж.Бямбадулам нар хариулж, тайлбар хийв.

Улсын Их Хурлын гишүүд Хууль, тогтоолоор үүрэг, чиглэл болгосон Улсын Их Хурлын шийдвэрийн биелэлтийн тайлантай танилцлаа.

Уг асуудлыг 13 цаг 08 минутад хэлэлцэж дуусав.

Байнгын хорооны хуралдаанаар 5 асуудал хэлэлцэв.

Хуралдаан 1 цаг 39 минут үргэлжилж, ирвэл зохих 28 гишүүнээс 22 гишүүн хүрэлцэн ирж, 78.6 хувийн ирцтэйгээр 13 цаг 09 минутад өндөрлөв.

Тэмдэглэлтэй танилцсан:

ХУУЛЬ ЗҮЙН БАЙНГЫН
ХОРООНЫ ДАРГА

Л.МӨНХБААТАР

Тэмдэглэл хөтөлсөн:

ХУРАЛДААН ЗОХИОН БАЙГУУЛАХ
ГАЗРЫН ШИНЖЭЭЧ

Д.УЯНГА

МОНГОЛ УЛСЫН ИХ ХУРАЛ

2026 оны 10 дугаар сарын 13-ны өдөр,
Мягмар гараг
Төрийн ордон “Үндсэн хууль” танхим
11 цаг 30 минут.

ХУУЛЬ ЗҮЙН БАЙНГЫН ХОРООНЫ ХУРАЛДААНЫ ДЭЛГЭРЭНГҮЙ ТЭМДЭГЛЭЛ

Л.Мөнхбаатар: Байнгын хорооны эрхэм гишүүдийн амрыг эрье. Байнгын хорооны гишүүдийн олонх хүрэлцэн ирсэн тул ХЗБХ-ны 2026 оны 10 дугаар сарын 13-ны өдрийн хуралдаан нээснийг мэдэгдье.

Ирцийг танилцуулъя. Улсын Их Хурал /УИХ/-ын гишүүн Норовын Алтанхуяг, Гонгорын Дамдинням, Ухнаагийн Отгонбаяр, Пүрэвжавын Сайнзориг, Буяагийн Тулга, Энхбаярын Батшугар, Лхагвын Мөнхбаатар, Даваахүүгийн Пүрэвдаваа, Цэндийн Сандаг-Очир, Гончигдоржийн Уянгахишиг, Баярмагнайн Баярбаатар, Салдангийн Одонтуяа, Бөхчулууны Пүрэвдорж, Лхагвасүрэнгийн Соронзонболд, Дамдины Цогтбаатар нар хүрэлцэн ирсэн байна. Байнгын хорооны ирцийг танилцуулж дууслаа.

Өнөөдрийн Байнгын хорооны хуралдаанаар хэлэлцэх асуудлыг танилцуулъя. 5 асуудал байна. 1.Улс төрийн хилс хэрэгт хэлмэгдэгчдийг цагаатгах тэдэнд нөхөн олговор олгох тухай хуульд нэмэлт, өөрчлөлт оруулах тухай хуулийн төсөл, УИХ-ын гишүүн Пүрэвдоржийн өргөн мэдүүлсэн хууль байгаа, эцсийн хэлэлцүүлэг. 2-т, хууль тогтоомжоор үүрэг чиглэл болгосон УИХ-ын шийдвэрийн биелэлтийн тайлан. 3, Байнгын хорооны тогтоолын төсөл байгаа, Ажлын хэсэг байгуулах тухай Хүний эрхийн Үндэсний Комисс /ХЭҮК/-тай холбоотой ажлын хэсэг байгуулна. Байнгын хорооны мөн тогтоолын төсөл,энэ бол Хууль сахиулах ажиллагааны тусгай хяналтын дэд хорооны даргыг сонгох асуудал орно. 5-д, мөн ажлын хэсэг байгуулах тухай ийм 5 асуудлыг хэлэлцэнэ. Хэлэлцэх асуудал дээр саналтай гишүүн байна уу? УИХ-ын гишүүн Сайнзориг. Микрофон өгье.

П.Сайнзориг: Монгол Улсын хууль, УИХ-ын болон Байнгын хорооны тогтоолын 2026 оны эхний хагас жилийн биелэлтэд хийсэн хяналт, шинжилгээ, үнэлгээний тайланг хэлэлцэх асуудлын хамгийн сүүлд болгочихъё. Санал хураалт байхгүй, эхэндээ санал хураалттай зүйлүүдээ оруулъя.

Л.Мөнхбаатар: Сайнзориг гишүүн та горимын санал гаргаж байна, тийм ээ?

П.Сайнзориг: Тийм, тэгэхээр ийм горимын саналыг дэмжиж өгөхийг хүсье.

Л.Мөнхбаатар: Сайнзориг гишүүний гаргасан горимын саналаар санал хураалт явуулъя, санал хураалтдаа бэлдээрэй. УИХ-ын гишүүн Сайнзоригийн гаргасан горимын саналаар санал хураалт явуулъя. Хэлэлцэх асуудлын төгсгөлд хууль тогтоомжоор үүрэг чиглэл болгосон УИХ-ын шийдвэрийн төслийн биелэлтийн тайланг хэлэлцье. Санал хураалт. Санал хураалтад оролцсон гишүүдийн 82,4 хувь нь дэмжлээ. Ингээд хэлэлцэх асуудалдаа оръё.

Нэг.Улс төрийн хилс хэрэгт хэлмэгдэгчдийг цагаатгах, тэдэнд нөхөн олговор олгох тухай хуульд нэмэлт, өөрчлөлт оруулах тухай хуулийн төсөл /Улсын Их Хурлын гишүүн Б.Пүрэвдорж 2026.07.02-ны өдөр өргөн мэдүүлсэн, эцсийн хэлэлцүүлэг/

Улс төрийн хилс хэрэгт хэлмэгдэгчдийг цагаатгах тэдэнд нөхөн олговор олгох хуульд нэмэлт, өөрчлөлт оруулах тухай хуулийн төслийн эцсийн хэлэлцүүлгийг явуулъя. Хэлэлцэж байгаа асуудалтай холбогдуулан хуралдаанд оролцож байгаа албан тушаалтнуудыг танилцуулъя. Цагаатгах ажлыг удирдан зохион байгуулах улсын комиссын нарийн бичгийн дарга Чүлтэмсүрэнгийн Цасчихэр, хаана байгаа юм? Ажлын хэсгээ оруулаарай. Цагаатгах ажлыг удирдан зохион байгуулах улсын комиссын ажлын албаны дарга Луттөмөрийн Очирсүрэн нар оролцож байна.

Нэгдсэн хуралдааны анхны хэлэлцүүлгээр олонхын дэмжлэг авсан саналыг хуулийн төсөлд нэмж тусган эцсийн хэлэлцүүлэгт бэлтгэсэн төсөл болон хуулийн төслийн эцсийн хэлэлцүүлэгт бэлтгэсэн тухай танилцуулгыг та бүхэнд тараачихсан байна. Эцсийн хэлэлцүүлэгт бэлтгэсэн тухай танилцуулгыг яах юм бэ? Тэгье. Пүрэвдорж гишүүн, эцсийн хэлэлцүүлэгт бэлтгэсэн тухай танилцуулгаа Пүрэвдорж гишүүн танилцуулъя.

Б.Пүрэвдорж: Байнгын хорооны дарга, эрхэм гишүүд ээ,

Монгол УИХ-ын гишүүн Б.Пүрэвдоржоос 2026 оны 7 дугаар сарын 22-ны өдөр УИХ-д өргөн мэдүүлсэн Улс төрийн хилс хэрэгт хэлмэгдэгчдийг цагаатгах, тэдэнд нөхөн олговор олгох тухай хуульд нэмэлт, өөрчлөлт оруулах тухай хуулийн төслийн анхны хэлэлцүүлгийг УИХ 2026 оны 10 дугаар сарын 8-ны өдрийн нэгдсэн хуралдаанаараа хийж, эцсийн хэлэлцүүлэгт бэлтгүүлэхээр ХЗБХ-нд шилжүүлсэн. Нэгдсэн хуралдаанаар хуулийн төслийн анхны хэлэлцүүлгийг явуулах үед хуралдаан даргалагчаас Монгол УИХ-ын чуулганы хуралдааны дэгийн тухай хуулийн 42.2.1-д заасны дагуу зарчмын зөрүүтэй нэг саналын томьёоллыг гүйцээн боловсруулах чиглэл өгсөн тул хуулийн төслийн 1 дүгээр зүйлтэй холбогдуулан гаргасан уг зарчмын зөрүүтэй саналын томьёоллыг гүйцээн боловсрууллаа.

Нэгдсэн хуралдааны анхны хэлэлцүүлгээр олонхын дэмжлэг авсан саналуудыг төсөлд нэмж тусган эцсийн хэлэлцүүлэгт бэлтгэсэн төслийг та бүхэнд хүргүүлсэн болно.

Байнгын хорооны дарга, эрхэм гишүүд ээ, Улс төрийн хилс хэрэгт хэлмэгдэгчдийг цагаатгах тэдэнд нөхөн олговор олгох тухай хуульд нэмэлт, өөрчлөлт оруулах тухай хуулийн төслийн эцсийн хэлэлцүүлэгт бэлтгэсэн төсөл, зарчмын зөрүүтэй саналыг хэлэлцэн шийдвэрлэж өгөхийг та бүхнээс хүсье. Анхаарал тавьсанд баярлалаа.

Л.Мөнхбаатар: Пүрэвдорж гишүүнд баярлалаа. Эцсийн хэлэлцүүлэгт бэлтгэсэн төсөл болон хуулийн төслийг эцсийн хэлэлцүүлэгт бэлтгэсэн тухай танилцуулгатай холбогдуулан асуулт асуух гишүүн байна уу? Байхгүй байна. Нэгдсэн хуралдаанаар анхны хэлэлцүүлэг явуулах үед УИХ-ын гишүүн Пүрэвдоржоос гаргасан, Цэнгүүнээс гаргасан билүү энэ чинь, Цэнгүүн, Пүрэвдорж гишүүдээс гаргасан нэг зарчмын зөрүүтэй саналын томьёоллыг гүйцээн боловсруулж, хуулийн төслийн холбогдох зүйл, хэсэг, заалттай уялдуулахаар УИХ-ын даргаас чиглэл өгсөн бөгөөд УИХ-ын чуулганы хуралдааны дэгийн тухай хуулийн

42 дугаар зүйлийн 42.2.1 дэх заалтад заасны дагуу тухайн зарчмын зөрүүтэй саналын томьёоллоор санал хураалт явуулъя.

Төслийн 1 дүгээр зүйлтэй холбогдуулан УИХ-ын гишүүн Пүрэвдоржоос бэлтгэсэн зарчмын зөрүүтэй саналын томьёоллоор санал хураалт явуулъя. Саналын томьёоллыг би уншиж танилцуулъя, гишүүд санал хураалтдаа бэлдээрэй. Саналын томьёоллыг уншиж танилцуулъя. 1.Төслийн 1 дүгээр зүйлийн “хууль ёсны” гэсний өмнө “эсхүл” гэж нэмж, “буюу” гэснийг “эсхүл” гэж өөрчлөх. Санал гаргасан УИХ-ын гишүүн Пүрэвдорж. Санал хураалт. Хуралдаанд оролцсон, санал хураалтад оролцсон гишүүдийн 83,3 хувь нь дэмжсэн байна. Улс төрийн хилс хэрэгт хэлмэгдэгчдийг цагаатгах тэдэнд нөхөн олговор олгох тухай хуульд нэмэлт, өөрчлөлт оруулах тухай хуулийн төслийн эцсийн хэлэлцүүлгийг явуулж дууслаа. Байнгын хорооны танилцуулгыг чуулганы нэгдсэн хуралдаанд Салдангийн Одонтуяа гишүүн танилцуулна.

11.39 цаг

Дараагийнхаа асуудалд оръё, энэ асуудлаа хойшлуулчихсан тийм ээ? Тийм, төслөөрөө үлдэж байгаа гэсэн үг шүү дээ.

Хоёр.Байнгын хорооны тогтоолын төсөл /Ажлын хэсэг байгуулах тухай/

Дараагийнхаа асуултад оръё. Хүний эрхийн Үндэсний Комиссын гишүүнийг сонгон шалгаруулах ажлын хэсгийн бүрэлдэхүүнийг батлах тухай Байнгын хорооны тогтоолын төслийг хэлэлцье. ХЭҮК-ын гишүүн болон эрүү шүүлтээс урьдчилан сэргийлэх асуудал хариуцсан гишүүнийг сонгон шалгаруулах журмын 5.1.9-д заасны дагуу ажлын хэсгийн бүрэлдэхүүнд оролцуулах албан тушаалтнуудын нэрсийг холбогдох байгууллагуудаас ирүүлсэн байна. Байнгын хорооны тогтоолын төслийг та бүхэнд уншиж танилцуулъя.

Байнгын хорооны тогтоолын төсөл, ХЭҮК-ын гишүүнийг сонгон шалгаруулах ажлын хэсгийн бүрэлдэхүүнийг батлах тухай. Монгол УИХ-ын тухай хуулийн 22 дугаар зүйлийн 22.3.13 дахь заалт, Монгол Улсын ХЭҮК-ын тухай хуулийн 12 дугаар зүйлийн 12.5 дахь хэсгийг үндэслэн ХЗБХ-ноос тогтоох нь:

Нэг.ХЭҮК-ын гишүүнийг сонгон шалгаруулах ажлын хэсгийг дараах бүрэлдэхүүнтэйгээр байгуулсугай. Ажлын хэсгийн ахлагч Буяагийн Тулга УИХ-ын гишүүн, ажлын хэсгийн гишүүд ТАЗ-ийн гишүүн Төгсцэнгэл, Шүүх ерөнхий зөвлөлийн гишүүн Энхбаатар, ХЗДХЯ-ны ТНБД-ын албан үүргийг түр орлон гүйцэтгэгч Оростогоо, УИХ дахь МАН-ын бүлгийн Ажлын албаны дарга Сарангэрэл, УИХ дахь АН-ын бүлгийн Ажлын албаны зөвлөх Ариунболд, Монголын Өмгөөлөгчдийн Холбооны ерөнхийлөгч Данзанноров гэж энэ нэр нь өөрчлөгдөж байгаа байх. Ерөнхийлөгч гэдгээрээ орох байх. Хүний эрхийн форумын бодлогын зөвлөлийн гишүүн Сүхбат, ХМЗ-ийн Удирдах зөвлөлийн дарга Тамир.

Хоёр.ХЭҮК-ын гишүүнийг сонгон шалгаруулах ажлыг холбогдох хууль тогтоомжид заасны дагуу зохион байгуулж, нэр дэвшигчийг ХЗБХ-нд танилцуулахыг ажлын хэсэгт даалгасугай гэсэн ийм тогтоолын төсөл байна. Ингээд санал хураалт явуулъя, санал хураалтдаа бэлдье. Тогтоолын төсөлтэй холбогдуулан асуулт асууж, үг хэлэх гишүүн байна уу? Энэ бол байгууллагуудаас нь журмынхаа дагуу угаасаа, холбогдох байгууллагууд хүмүүсийнхээ нэрсийг ирүүлдэг юм. Тэгээд байгуулдаг зүйл шүү. Тэгье, тэгвэл Өмгөөлөгчдийн холбооны ерөнхийлөгч гэдгээр

нь явчихъя, тэгэх үү, гишүүн гээд, гишүүн гээд явчихъя, албан тушаалаараа ингээд редактораар авчихъя, тэгэх үү? Та Сайнзориг гишүүний саналыг авчихъя. Гишүүд, угаасаа ажлын хэсгийг нь, өмнөх ажлын хэсгийг Ганбат гишүүн өмнө нь ахалж байсан шүү дээ, тийм, ШЕЗ-тэй холбоотой ажлын хэсгийг Ганбат гишүүн их амжилттай ахалсан шүү. Гишүүд, асуулт асууж байгаа гишүүн алга байна, энийг хаалаа.

Санал хураалтаа явуулъя, санал хураалтдаа бэлтгэе гишүүд. Гишүүд, Сайнзориг гишүүн, Сандаг-Очир гишүүн, Тулга гишүүн, санал хураалтдаа бэлдье. Одонтуяа гишүүн, Пүрэвдорж гишүүн, болсон байна. ХЭҮК-ын гишүүнийг сонгон шалгаруулах ажлын хэсгийн бүрэлдэхүүнийг батлах тухай Байнгын хорооны тогтоолын төслийг баталъя гэсэн саналын томъёоллоор санал хураалт явуулъя. Санал хураалт. Санал хураалтад оролцсон гишүүдийн 84,2 хувь нь дэмжсэн байна. Байнгын хорооны тогтоолын төслийг хэлэлцэн шийдвэрлэлээ.

11.44 цаг

Гурав.Байнгын хорооны тогтоолын төсөл /Дэд хорооны даргыг сонгох тухай/

Дараагийнхаа асуудалд оръё. Дэд хорооны даргыг сонгох тухай Байнгын хорооны тогтоолын төслийг хэлэлцье. Монгол УИХ-ын чуулганы хуралдааны дэгийн тухай хуулийн 23 дугаар зүйлийн 23.5-д дэд хорооны даргыг дэд хорооны гишүүдийн дотроос нэр дэвшүүлж, Байнгын хорооны гишүүдийн олонхын саналаар сонгоно гэж заасан. Монгол УИХ-ын чуулганы хуралдааны дэгийн тухай хуульд заасны дагуу хууль сахиулах ажиллагааны тусгай хяналтын дэд хорооны гишүүдээс санал болгож байгаа нэр дэвшигчийг УИХ-ын гишүүн Лхагвасүрэнгийн Соронзонболд танилцуулна. Соронзонболд гишүүний микрофоныг.

Л.Соронзонболд: ХЗБХ-ны гишүүдийнхээ энэ өдрийн амрыг эрье. Хууль сахиулах ажиллагааны тусгай хяналтын дэд хорооны гишүүд дотроо ярилцаад, УИХ-ын гишүүн Баярмагнайн Баярбаатарыг дэд хорооны даргаар нэр дэвшүүлж байна.

Л.Мөнхбаатар: Нэр дэвшигчээс асуулт асууж, үг хэлэх гишүүд байгаа юу? Та яах юм, энэ дээр юу яана шүү дээ, асуулт авах гэж байгаа юм уу? Одоо гишүүд асуулт асууж болно, үг хэлж болно хамтдаа. Пүрэвдорж гишүүн.

Б.Пүрэвдорж: Мэдээж одоо энэ 5 хүний бүрэлдэхүүнтэй энэ түр хороог байгуулсан, олонхоороо асуудал шийдээд явсан байх. Тэгэхдээ энэ даргыг сонгох тухай асуудал бол Байнгын хорооны эрх мэдлийн асуудал байгаа. Тэгэхээр энэ хороо чинь бол дэд хороо маш тийм өргөн хүрээнд үйл ажиллагаа явуулах, дээрээс нь энэ тодорхой хэмжээний туршлагатай, хууль хяналтын байгууллагуудын үйл ажиллагааг нарийн сайн мэддэг, дээрээс нь одоо энэ бүх байгууллагуудын томилгоог эрх баригч нар бүгдээрээ томилдог. Тийм учраас хууль хяналтын байгууллага ойрын, ер нь бол энэ ойрын арваад жилд энэ их олон хулгай зэлгий явж байхад бол ялангуяа одоо энэ эрх баригчдын энэ хулгайг хаацайлах ийм нөхдүүд болсон. Тийм учраас энэ хүмүүсийн, энэ байгууллагын үйл ажиллагааг тодорхой хэмжээгээр хянан шалгахад сөрөг хүчнээс зайлшгүй томилогдох ёстой гэж би үздэг.

Тийм учраас энэ Байнгын хороон дээрээ бол 3, 2-оор асуудал шийдээд явсан байх л даа. Гэхдээ энэ ер нь бол Цогтбаатар гишүүн энэ тэр бол та нар бүгдээрээ сайн мэдэж байгаа, Мөнхбаатар гишүүн ч сайн мэдэж байгаа байх. Энэ парламент чинь өөрөө энэ туршлагаар асуудалд ханддаг, илүү одоо энэ Монголын төрд болж байгаа, болохгүй байгаа тэр бүх зүйлүүдийг шийдвэрлэхэд хамгийн том оролцоотой, дээрээс нь энэ их хууль хяналтын байгууллагуудын зарцуулж байгаа тэр төсөв энэ тэр яг тэр зөв газраа очиж байгаа юу, очихгүй байгаа юу, хэдхэн дарга нар эрх мэдлээрээ асуудал шийдээд яваад байна уу, явахгүй байна уу гэдгийг нарийн сайн мэдэх ёстой тийм л хүн энэ дэд хорооны даргаар очих ёстой л гэж би үзэж байгаа.

Тийм учраас энэ түр хороо, дэд хорооноос гарч ирж байгаа санал дээр, саналаар гарч ирсэн Баярбаатартайгаа зэрэгцүүлээд Хишигдэмбэрэлийн Тэмүүжин гишүүнийг энэ дэд хорооны даргаар өрсөлдүүлж сонгох ийм зарчмыг барих нь зүйтэй гэж үзэж байна. Тийм учраас яг энэ асуудлаар манай Байнгын хороонд байгаа АН-ын гишүүд тодорхой зөвшилцөл хийх ёстой. Тэгээд энэ дээр бол энэ асуудлыг түр хойшлуулж, ярилцах ийм боломжийг хангаж өгөхийг хүсэж байна. Тэгээд Тэмүүжин гишүүнийг энэ асуудал.../минут дуусав/

Л.Мөнхбаатар: Ийм асуудал байна шүү дээ наадах чинь одоо яг нэр дэвшигчтэй холбоотой асуулт асууж, үг хэлнэ, үгүй бол горимын санал гаргаж гарах ийм л 2 дэгтэй шүү. Салдангийн Одонтуяа гишүүн.

С.Одонтуяа: Миний хэлэх гэсэн зүйлийг бүр 100 хувь Пүрэвдорж гишүүн хэлчихлээ, яг л одоо хэлье гээд бодож байсан зүйл. Тэгэхээр ер нь энэ дэд хороог бол та нар мэдэж байгаа, Төсвийн хяналтын дэд хороог бол сөрөг хүчнээс ахалж байгаа, ялангуяа энэ дэд хороо бол маш чухал дэд хороо. Тэгэхээр энийг бол зайлшгүй сөрөг хүчнээс ер нь байх нь зүйтэй гэж үзэж байна. Яагаад гэхээр одоо яг энэ цаг үед МАН дотроо 2 хуваагдсан байдалтай, нэг нь нэг томилгоо ярихаар нөгөөх нь эсэргүүцдэг ийм зүйлүүд байгаа.

Тэгэхээр яг энэ цаг үед яг шударгаар энийг даргалж чадах туршлагатай хүн, мэргэжлийн зүгээс ч тэр, ер нь туршлагатай хүн бол яг Тэмүүжин гишүүн байгаа. Тэгэхээр энэ талаар манайх завсарлага аваад, энийг Их Хурлын даргатай, Их Хурлын дэд дарга, АН-ынхан яриад энэ асуудлыг шийдье гэж бодож байна. Ер нь бүх л зүйл дээр бид олонхоо дагаж байгаа. Баярбаатар гишүүнийг хүнийх нь хувьд дэмжиж байна. Бүх л зүйл дээр ийм ажлын хэсэг ахалъя гэхээр нь “за” тэгье, ийм сонсгол даргалъя “за” тэгье, бүх юман дээр дэмжиж байгаа. Тэгэхээр яг энэ Тусгай хяналтын дэд хороо бол хамгийн чухал ийм дэд хороо байгаа шүү. Тэгэхээр одоо юу нь болдог юм бол энэ дээр нэг завсарлага аваад юу яамаар л байна, хойшлуулмаар л байна энэ асуудлыг.

Л.Мөнхбаатар: Болсон уу? Ганбат гишүүн саналаа хэлье. Тэгээд дараа нь би та бүгдэд тодорхой хариулт өгье.

Д.Ганбат: Та бүхний амар амгаланг айлтгая. Энэ Тусгай хяналтын хороо гэж уул нь Аюулгүй байдал, гадаад бодлогын байнгын хороон дээр байдаг байхгүй юу. Би тэр хяналтын хороонд нэлээн олон жил ажиллаж байна. Гэтэл одоо бас ХЗБХ-н дээр Тусгай хяналтын дэд хороо гэж байгуулаад байна л даа. Тэгээд би ойлгохгүй байгаа юм. Энэ чинь одоо хууль зөрчөөд байгаа юм биш үү? Тэр мөрдөн шалгах үйл ажиллагаанд хяналт тавина, үр дүнг нь хэмжинэ ч гэх шиг. Тийм юм байх ёсгүй шүү

дээ. Тэр гүйцэтгэх ажилд бараг дотор нь ороод явах юм шиг байна лээ шүү дээ, тэгээд ийм янзтай дэд хороо байгуулаад, тэрийг нь тэгээд гүйцэтгэх ажилд нь орчихсон, тэгээд байвал энэ Монгол Улсад гүйцэтгэх ажлыг хэн хийх юм бэ? Энэ Ардын нам та нар ёстой баллаж байна шүү, нээрээ, энэ улс орныг. Хэчнээн ч Хууль зүйн сайд солив. Авлига нь гаарчихсан, тэр авлигын хороолол бий болчихсон. Тэр энэ тэр нь бэлгэ тэмдэг болчихсон, тэрэнд хариуцлага тооцдог ч юм байхгүй, тэрний ард хэн байдаг юм гэх мэтчилний энэ улс орноор тоглоод дууслаа шүү дээ.

Тэгээд ямар шалгуураар яаж бүрдүүлээд байгаа юм? Энийг сиймхийгээр ч гэдэг юм уу, энэ авлига, хулгай гаарчихсан ийм үед хуулийн байгууллагууд, хууль хяналтын байгууллага эд нарыг бүр орвонгоор нь эргүүлэх нь. Тэр мөрдөн шалгах үйл ажиллагаанд хэдхэн прокурор л хяналтаа тавьдаг шүү дээ. Ганц, хоёрхон хүн. Энийгээ аягүй бол тэр хууль номоороо шалгуулсан нь дээр байх. Тэр Үндсэн хуульдаа нийцэж байна уу, үгүй үү, тэрийг нь үзэж байгаад дараа нь энэ дэд хороогоо байгуулсан нь дээр байх гэсэн ийм саналтай байна. Тэгэхгүй бол ХЗБХ тэр хууль номоо гишгэчхээд л яваад байж болохгүй байх. Энэ одоо хэтэрчихсэн юмыг учрыг нь олсон нь дээр байх, би тийм саналтай байна. Ер нь Засгийн газар /ЗГ/ ямар саналтай байгаа юм, сонсмоор байна. Тэр гэмт хэрэгтэй чинь ЗГ тэмцэх ёстой юм байгаа биз дээ, Үндсэн хуулиар.

Л.Мөнхбаатар: Болсон уу? Гишүүд үг хэллээ. Тодорхой горимын санал гаргаж байх шиг байна. Би та бүгдэд нэг товчхон мэдээлэл өгчихье. 2026 оны 5 дугаар сарын 1-ний өдрөөс энэ Хууль зүйн байнгын хорооны дэргэдэх энэ хууль сахиулах ажиллагааны тусгай хяналтын дэд хороо байгуулах ийм эрх зүйн орчин бүрдсэн. Энэ Их Хурлын тухай хуульд өөрчлөлт ороод энэ асуудал, та бүхэн бүгдээрээ баталсан ийм хууль байгаа шүү. Их Хурлын хуульд өөрчлөлт орж байж ингээд байгуулагдчихсан.

Тухайн дэд хороог байгуулах асуудал маань өнгөрсөн 7 хоногийн 5 дахь өдөр УИХ-аар байгуулагдчихсан. Түүнээс биш одоо байгуулах гээд байгаа асуудал биш юм. Өнөөдөр бол тус дэд хорооны даргыг нь сонгох асуудал ХЗБХ шийдвэрлэнэ. Ингээд энэнтэй холбогдуулан би энэ дэд хорооны сонгогдсон 5 гишүүнтэй өнөөдөр уулзсан. Алтангэрэл гишүүн, Тэмүүжин гишүүн, Баярбаатар гишүүн, Цогтбаатар гишүүн, Соронзонболд гишүүнтэй уулзсан. Ингээд энэ 5 гишүүн өөрсдөө хамтдаа уулзацгаагаад, Баярбаатар гишүүн энийг дотроосоо ингээд сонгоод явах нь зүйтэй юм гэж үзсэн. Тийм учраас өнөөдөр нэрийг нь оруулж ирж байгаа гэдгийг хэлье. Тэгээд дотроосоо нэр дэвшүүлэх ийм дэгтэй учраас Соронзонболд гишүүн Баярбаатарын нэрийг дэвшүүлж байгаа юм гэдгийг та бүгддээ хэлье. Тэгэхээр энэ бол өөрөө хуулийн хүрээнд хуулийг хэрэгжүүлж байгаа л арга хэмжээ гэж та бүгд маань ойлгох хэрэгтэй.

Энэ дэд хороо бол та бүгд бүгдээрээ мэдэж байгаа. Энэ хуульд заасныхаа дагуу хууль сахиулах, гэмт хэрэгтэй тэмцэх, ял эдлүүлэх ажиллагаа, түүнчлэн энэ зорилгоор явуулж байгаа гүйцэтгэх ажил, мөрдөн шалгах нууц ажиллагааны талаарх хууль тогтоомжийн биелэлтэд л хяналт тавихаар ийм хуульчилсан. Энэ бол парламентын хяналтыг хэрэгжүүлж байна гэж та бүгд маань ойлгоно. Ийм дэд хороо ингээд байгуулагдаад ажиллана. Энэ яагаад даруй байгуулах шаардлагатай байна вэ гэхээр ирэх 7 хоногоос улсын төсөв хэлэлцэж эхэлнэ 2027 оны. Энэ төсвийг хэлэлцэхэд дэд хороод өөрсдийнхөө эрх хэмжээний хүрээнд төсөв хэлэлцэх ёстой. Аюулгүй байдал, гадаад бодлогын байнгын хорооны дэргэд одоо үйл ажиллагаа явуулж байгаа Тусгай хяналтын дэд хороо байгаа. Тагнуулын болон цэргийн

тагнуулын үйл ажиллагаанд хяналт тавих энэ дотор байдаг, энэ бол одоо ирэх 7 хоногтоо хуралдана.

Манай ХЗБХ-ны дэргэдэх энэ дэд хороо мөн хуралдаж энэ төсвийг хэлэлцэх ёстой. Тэгж байж энэ төсөв маань хэлэлцүүлгүүд нь цааш үргэлжилж явах юм байгаа юм. Тийм учраас энэ дэд хороо байгуулагдаад, даргаа сонгоод Сангийн яам руу нууцаар холбогдох мэдээллүүдээ аваад ингээд хэлэлцээд ирэх 7 хоногт явах юм шүү. Тийм учраас энийг даруй байгуулах шаардлага байна гэдгийг та бүгддээ хэлье. Тэгээд дэд хороо өөрсдийнхөө бүрэн эрхийн хэмжээндээ л өөрсдийнхөө дотроосоо нэрээ дэвшүүлээд явж байгаа учраас энэ асуудлыг явуулчих нь зүйтэй гэж би үзэж байна. Тийм учраас манай Байнгын хорооны гишүүд энийг ингээд дэмжээд, даргаа сонгоод ажилд нь оруулаад, энэ дэд хороо 1 дүгээрт төсвийн хэлэлцэнэ, 2 дугаарт ер нь цаашид энэ парламентын хяналтыг энэ хууль сахиулах байгууллагуудын тодорхой үйл ажиллагаа дээр хууль тогтоомжийн биелэлтийг хянах энэ ажилдаа даруйхан орох нь зүйтэй гэж үзэж байгаа, энийг та бүгддээ хэлье.

Тэгэхээр санал хураалтаа явуулчих уу? Тэгэхээр бол та өөрөө түүнийгээ хэлээд юу яаж болно. Энд бол Үндсэн хууль зөрчсөн асуудал би байхгүй байх гэж бодож байна. Та бид бүгдээрээ л баталсан хууль шүү дээ. Горимын санал хэлнэ шүү, тэрнээс биш юутай, нэр дэвшигчээс асуулт асууж, үг хэлэх л дэгтэй явж байгаа шүү. Даваагийн Цогтбаатар гишүүн саналаа хэлье.

Да.Цогтбаатар: ХЗБХ-ны гишүүдэд энэ өдрийн мэндийг хүргэе. МАН бол дарга төвтэй нам, Байнгын хорооны дарга дэд хорооны 5 гишүүнтэй уулзаад асуудал шийдчихдэг юм байхгүй шүү дээ, энэ чинь ардчилал, парламент, энд олонхоороо ярьж байгаад асуудал шийддэг болохоос биш та өрөөндөө дуудаж уулзаад шийдчихдэг бол энэ манайхаас хүмүүс ороод байх ч шаардлага байхгүй. Энэ хууль бус хулгайтайгаа тэмцэнэ, хууль хүчний байгууллагуудыг хянана, цагдана л гэж байгаа энэ Байнгын хороо юм байгаа биз дээ. Төсвийг нь батална, төсвийг нь хянана, ямар амжилт, ямар ололт гаргасан юм, тэрийг нь харна. Энхбаяр сайд энэ чинь сууж байна шүү дээ. УИХ-ын чуулган дотроос зөндөө хулгайч нэрлэсэн. Цаг нь болоод дур нь хүрэхээр шударга юм ярьдаг, цаг нь болоогүй дур нь хүрэхгүй бол шударга юм ярьдаггүй ийм утгагүй байж болохгүй шүү дээ. Одоо яг та нар хулгайчаасаа салъя гэж бодож байгаа бол энэ дэд хороон дээр ч гэсэн ингээд цөөнхийнхөө дуу хоолойг ил тавиад, цөөнхдөө өгч байгаад ил тод хулгайгаа ярих хэрэгтэй байхгүй юу. Тийм, энийгээ та одоо микрофон дээрээ хэлчихвэл сайн байна. Надад энд шивнэж хэлэх биш, микрофон дээрээ ил хэлэх хэрэгтэй.

Тэгээд энэ цөөнхийнхөө гишүүдэд та нар яагаад хяналт тавих энэ функцийг нь өгөхгүйгээр, бүх хулгайч нь танай намд байгаа, тэгээд дарга нь мэддэг энэ хуучин тогтолцоогоороо явж байж Монгол Улс хэзээ ч авлигаасаа, хэзээ ч энэ шударга бус байдлаасаа салахгүй. Тэгээд энийгээ салгахын тулд одоо ингээд зөв алхам руугаа явж эхлэхгүй бол 126 анхны парламент өдий болтол дахиад л нөгөө хуучин жишгээрээ, нөгөө улаан намын хэдэн хулгайч нарынхаа нууцыг хаацайлдаг энэ чиглэл рүү явуулаад байна. Пүрэвдорж гишүүн та нарт үнэнийг нь хэлээд байна шүү дээ. Энэ дээр завсарлага авч байгаад, хоорондоо зөвшилцөж байгаад та нар яг ил тодын талд, шударгын талд байна гэж байгаа юм бол цөөнхөөсөө энэ даргаа тавиад, энэ 5 гишүүн сонгочихсон, 5 дотор чинь Алтангэрэл гишүүн орсон, Тэмүүжин гишүүн орсон, энэ 2 чадахгүй биш чадна шүү дээ. Би энэ Баярбаатар гэж хувь хүнтэй нь холбоотой юм яриагүй, зүгээр зарчмынхаа хувьд Төсвийн зарлагын хяналтын хороог ч гэсэн та нар цөөнхдөө өгдөг хууль байгаагүй бол та нар өөрсдөө аваад л

тэрүүгээрээ идэж уугаад дуусна. Тэгэхээр энэ идэж уугаад байгаа хулгайгаа Энхбаяр сайд яриад байгаа тэр шударга юм бол хулгайч нарынхаа нэрийг ч гэсэн энэ дэд хороонд өгч байгаад шалгуулаад явах хэрэгтэй шүү дээ. Тийм, үгүй ээ, энэ чинь хууль хүчний байгууллагууд чинь ажлаа хийдэг байхгүй юу. Тэрэнд чинь өгдөг юм биш үү би бол тэгж ойлгоод байна.

Л.Мөнхбаатар: Энхбаяр сайд үг хэлэхгүй, Байнгын хорооны гишүүн биш учраас та. Байж бай, Цогтбаатар гишүүн энэ ийм юм байгаа юм шүү, энэ Дэгийн тухай хуульд зааснаар Байнгын хорооны гишүүдийн олонхоор, олонхын саналаар шийднэ л гэсэн ийм үгтэй. Түүнээс биш сөрөг хүчиндээ өгөх ёстой гэдэг үг бол байхгүй. Таны ахалж байгаа Зарлагын дэд хороо бол одоо өөрөө хуультай, тийм учраас одоо та сонгогдчихсон байх жишээтэй. Бусад бүх дэд хороод мөн нэгэн адил Байнгын хорооны гишүүдийнхээ олонхын саналаар шийдэгдэнэ. Тийм учраас санал хураалт явуулаад шийдчихнэ, дэвшүүлэх хүн байгаа бол дэвшүүлчих, тэгээд л санал хураагаад шийдчихье. Түүнээс биш энэ дээр маргаад байх зүйл ерөөсөө байхгүй шүү дээ. Нэр дэвшүүлэх гэж байгаа бол тэр саналаа хэл, харин тэгж тэр болно. Сая Соронзонболд гишүүн Баярбаатарын нэрийг дэвшүүлчихлээ. Өөр хүн нэр дэвшүүлэх гэж байгаа бол нэрээ дэвшүүлчих, тэгээд санал хураалтаар олонхоороо шийдээд явна. Ерөөсөө л ийм дэгтэй шүү дээ. Дэгийнхээ дагуу дэгээ сахиж хэдүүлээ ажиллая. Нарантуяа-Нара гишүүн.

М.Нарантуяа-Нара: ХЗБХ-ны гишүүддээ энэ өдрийн мэндийг хүргэе. Тэгэхээр энэ хяналтын дэд хороо байгуулагдсан, байгуулагдаж байх үед угаасаа ер нь энэ парламентад яах гэж 5 нам байгаа юм, тийм ээ? Тэгээд яагаад энэ 5 намын бүрэлдэхүүнтэй энэ парламентаас аливаа дэд хороо, хяналтын дэд хорооны баг бүрэлдэхүүнийг 5 намын гишүүдийн оролцоотой сонгохгүй байгаа юм бэ гэдэг дээр бол үнэхээр, өмнө нь ч гэсэн яригдаж байсан шүү дээ. Тэгээд яг энэ чигээрээ батлаад явуулаад, одоо даргаа сонгох гэж байгаа байхгүй юу. Тэгээд дарга нь хэн байх нь хамаа алга. Гэхдээ хамгийн гол нь энэ хяналтын дэд хороонд чинь ядаж энэ ХЗБХ-ны гишүүд байх ёстой юм бол энэ 5 намын гишүүд адилхан эрх тэгш оролцоотой байх ёстой. Яагаад энэ цөөнхийн дуу хоолой байхгүй байгаа юм? Яагаад цөөнхийг хяналт тавих энэ боломжоор хангахгүй байгаа юм? Тэгээд энэ ХЗБХ-нд чинь 5 намын бүх гишүүд төлөөлөөд байж байгаа шүү дээ. Тэгтэл яагаад зөвхөн энэ Ардчилсан нам, Ардын нам 2 гэж? Гэтэл яг энэ бодит хулгай, энэ бүх асуудал чинь энэ төрийн бүх хулгай, энэ авлига, хээл хахуулийн асуудал чинь яг энэ 2 намын хоорондын л юм байгаа шүү дээ, ер нь бол түлхүү. Тэгтэл яагаад бид нарын хяналтыг оруулахгүй байгаа юм бэ гэдэг асуудлыг тавимаар байна. Тэгэхээс дарга нь хэн байх нь хамаа алга. Гагцхүү энэ оролцоог тэгш хангамаар байна, даргаа.

Л.Мөнхбаатар: Яах вэ, сая горимын санал гаргах ёстой, гэхдээ байр сууриа илэрхийлээд үг хэлчихлээ гэж ойлголоо. Ер нь бол дэд хорооныхоо бүрэлдэхүүнийг одоо бид Байнгын хороогоороо ч хэлэлцээд дэмжсэн, УИХ-ын нэгдсэн чуулганаар дэмжээд тогтоолоо баталчихсан шүү дээ. Та ямар санал гаргах гээд байгаа юм? Саналынхаа агуулгыг хэл, тийм. Энхбаяр гишүүн, Баттөмөрийн Энхбаяр гишүүн.

Б.Энхбаяр: Би энэ хууль сахиулах ажиллагааны дэд хороо байгуулагдаж байгаатай холбоотой сая ингээд хэлэлцүүлэг дээр суух явцад нэг зүйлийг хэлэхгүй бол болохгүй болчихлоо. Одоо энэ гишүүдийн ярианаас энэ дэд хороо тодорхой гэмт хэргийг шалгах ажиллагаанд хяналт тавих юм шиг ингээд яриад байх юм. Бүр тэгж ойлгоод байгаа юм биш биз дээ?

2-т, Байнгын хорооны дарга анхаарахад энэ дэд хороог байгууллаа гэдэг би таны постыг хараад байж байна л даа, 4 хоногийн өмнө оруулсан. Энд ийм үг байгаа юм "Гүйцэтгэх ажил, мөрдөн шалгах нууц ажиллагааны үндэслэл, зөвшөөрөл, хугацаа, үр дүнгийн баримтжуулалт, баталгаажуулалтыг хянана" гэсэн ийм үг байгаа. Энэ бол бүр одоо гүйцэтгэх ажлын буюу мөрдөн шалгах нууц ажиллагааны үр дүнтэй танилцах тухай яриад явчих шиг, халтираад явчих шиг, хил зааг яваад байх шиг байх юм. Тэгээд энэ эрх хэмжээ би бол олгогдоогүй байх гэж бодож байна. Энэтэй Хууль зүйн сайд нар ч танилцаж байгаагүй. Тэмүүжин сайд бол мэдэж байгаа байх, та бол танилцаж байгаагүй, би танилцаж байгаагүй, харин тийм, ингэж андуураад байдаг юм.

Тэгээд энэ дэд хороон дээр ингээд, энэ дэд хороон дээр нэг ийм танилцана гэдэг шиг ингээд ойлгоод байх шиг байгаа юм. Тэгээд энэ бол өөрөө гэмт хэрэг шүү дээ. Гүйцэтгэх ажлын хууль тогтоомж зөрчсөн, албаны бүрэн эрхээ хэтрүүлэх, төрийн нууцтай эрх бүхий бус этгээд танилцах, тэгээд би энэ халтирчих вий гэж бас байгуулагдаж байх үе дээр яриад, хэлчихлээ. Сая манай Цогтбаатар гишүүн бол бүр тэгж ойлгоод яриад байх шиг байх юм. Бүр тодорхой гэмт хэргийг ингээд хянадаг гэж ... байгаа хүмүүс гэж ойлгоод байгаа юм уу, тэгж яриад байх шиг байх юм. Одоо ингээд тодорхой гэмт хэргийн асуудлаар асуугаад, шалгаад, хэнийг ямар нууц ажилтан тагнаж чагнаж байсан юм гэдгийг мэдэх гээд байгаа юм уу? Улс төрч хүн төрийн тусгай албанд ямар халхавчийн болон нууц ажилтан хэн байгаа вэ гэдгийг мэдээд эхлэх юм бол хэн ч итгэж ийм нууц ажилтнаар хэн ч ажиллахгүй шүү дээ. Улс төрч хүн танилцдаг болчихвол, тэр хүний гэр бүл, амь нас, аюулгүй байдал эрсдэлд орох асуудал яригдана. Тийм учраас одоо тэгж ойлгоод байгаа юм биш биз дээ гэж би асуух гэж байгаа юм.

Л.Мөнхбаатар: Горимын санал гаргах ёстой, бас байр сууриа илэрхийлээд үг хэлчихлээ. Одоо хэн, Тэмүүжин хэлчих, тэгээд хэдүүлээ энийгээ юу яая, санал хураалтаа явуулъя. Тэмүүжин, горимын санал гэж яриад одоо та нар чинь бүгдээрээ байр сууриа илэрхийлж л үг хэлээд байна даа.

Х.Тэмүүжин: Үнэхээр сонин түүх. Аюулгүй байдал, гадаад бодлогын байнгын хорооны Тусгай хяналтын дэд хороонд бараг амиа өгөх нь холгүй нэрээ дэвшүүлж ороод, орсон тэр дэд хороогоо унтуулаад, парламентын хяналтыг ямар ч хяналтгүйгээр оператив ажиллагаа хийдэг байгууллагууд нь гишүүдийг хянах хэмжээнд авчирчихсан хүмүүс нь одоо өнөөдөр нэг шударга ёс яриад л, Үндсэн хууль яриад л. 2-т нь дахиад хамгийн их гэмт хэрэг ярьдаг, бараг өглөө болгон Хууль зүйн сайдад мэдээлдэг цагаан хуудсаа үсэрч гарч ирээд хэвлэлээр ярьдаг хүмүүс өнөөдөр энэ Тусгай хяналтын дэд хороог юу болох гэж байгаа юм гэж айж ичээд л. Та нарын хэвлэлээр энэ нийгмийн мэдээллийг бохирдуулсан, аль нь үнэн, худлаа нь мэдэгдэхгүй болчихсон, үе үеийнх нь МАН-ын Хууль зүйн сайдууд нэг нэгнийгээ гэмт хэрэгтэн болгож ярьдаг энэ үгэнд чинь нийгэм чинь өөрөө бохирдчихоод байна. Энэний чинь аль нь худлаа, аль нь үнэн бэ гэдгийг хуулийн байгууллагад хэлж чадахгүй байна та нараас айгаад. Сүүлдээ энэ хуулийн байгууллагууд чинь хуулийнхаа дагуу ажиллаж байгаа юм уу, үгүй юм уу гэдгийг хууль тогтоогч нь ч мэдэхгүй, ЗГ нь ч мэдэхгүй, шүүх, прокурор нь ч мэдэхгүй, сүүлдээ мэддэг нэг, хоёрхон хүнтэй болж хувирчхаад байна.

Тийм учраас энэ дэд хороог байгуулахын тулд яг үндсэндээ 2 жил явлаа. Эхлээд хуулийг нь өргөн бариулахгүй гэж яаж адалж, энэ УИХ-аар хэлэлцүүлэхгүй гэж яаж арагш нь татаж, ямар олон жүжиг тавив. Жил хагасын өмнө шахам хууль нь

анх баталсан, баталсан хуулийг 1 жил үйлчлүүлэхгүй гэж дахиад ямар олон шалтгаан хэлсэн бэ та хэд. 5 дугаар сарын 1-нээс үйлчилж эхэлсэн. Гэтэл энэ дэд хороог одоо байгуулахгүй гэж 5 дугаар сарын 1-нээс хойш өнөөдөр 10 дугаар сарын 13, яг 5 сар нь зодолдлоо. Энэний ард ганцхан л сонирхол байгаа. Эрх мэдэл рүү очихоороо нэг нэгнийгээ хулгайч гэж бөөн юм хашхичдаг, тэгээд гишгүүр болгож аваад айдсаар нь юмыг удирдаж байгаад албан тушаал дээр оччихдог, албан тушаал дээр очингуутаа арынхаа өрөөнд ороод тэврэлдчихдэг.

Нөгөөдөх гэмт хэргүүд нь байхгүй, шүүх рүү явдаггүй, нөгөө гэмт хэргүүд нь байхгүй, асуудал нь шийдэгддэггүй. Тэгээд УИХ дээр орж ирээд яг ийм индэр дээр гараад ирэхээрээ гэгээ минь, ариун цагаан ямар олон гоё үг хэлдэг юм бэ, асуудлаа шийдээд яваач.

Л.Мөнхбаатар: Горимын санал гаргасан гишүүн алга байна. Горимын санал гаргавал нэг удаа санал хурааж болдог дэгтэй. Та бүгд бүгдээрээ байр сууриа илэрхийлж үг хэллээ. Гэхдээ энд ойлголтын хувьд нэг ийм байгаа шүү. Тэр завсарлага авах асуудал бол тэр намын бүлгийн чинь асуудал шүү. Одоо ингэхээр ингэнэ, өөр нэр дэвшүүлэх хүн байхгүй бол, нэр дэвшүүлэх хүн байна уу? Нэр дэвшүүлэх байхгүй бол хаалаа. Одоо гол нь санал хураалтдаа бэлдье, тэгээд санал хураалтаараа шийдээд явъя. Нэр дэвшигчээс асуулт асууж, үг хэлж болно, нэрсээ өгье? Байхгүй байна, Ганбат гишүүнээр тасаллаа. Ганбат гишүүн асуултаа асууж, үг хэлье.

Д.Ганбат: Энэ дэд хороо чинь тэр хууль нь өмнө нь болоод л яваад байдаг байсан шүү дээ. Бусад улс орнууд ч гэсэн ийм л байдаг, энэ гүйцэтгэх ажлын хяналтыг тэгээд нэг тараагаад ингээд байдаг юм байхгүй. Энэ хууль зүйн системийг байгаа байдлыг нураах гэсэн ийм л далд бодолтой ийм хуулиуд яваад байх шиг байна. Тэгээд энэ дэд хороо тэгж байгуулж байх шиг байна. Тэгээд харъя л даа, хэн нь харин гоё, гоё үг хэлдэг бол. Амьдрал дээр ямар байдаг билээ. Үгүй ээ, тэр Хууль зүйн сайд хийж л байсан шүү дээ та нар, тэгээд хаана байгаа юм бэ одоо.

Баярбаатар даргаас асууя. Та нар чинь 30, 38 гээд хуваагдчихсан билүү, одоо 38 нь хэд болчихсон ч юм, аль талаас нь дэвшээд байгаа юм бэ? Би тэрийг чинь ойлгомоор байна. Та аль талд нь харьяалагддаг юм бэ? Саяхан тэр Эпштейний /Epstein/ сонсгол гээд явлаа, үгүй ээ бас мундаг байна шүү. Та чинь юу билээ МАН-ын нөгөө хяналтын дарга хэвээрээ юу, бараг нөгөө мэргэжлийнхээ ажлыг л хийх гээд байх шиг байна, мэргэшээд байгаа юм уу, ямар байгаа юм бэ? Тэр юу болсон бэ тэгээд АН-ынхан хүн шараад идчихсэн үү, яасан хүүхдүүд, 2, 3 хүүхэд шараад идчихлээ л гэсэн, зарим нь шөлтэй хоол болгочихгүй яасан юм ч гэх шиг. Тэгээд тэрийгээ тогтоосон уу? Сая айдсаар удирдах гэсэн нэг тиймэрхүү юм хэн ч ярьчихав даа, наадах чинь одоо тэр айдас төрүүлж байгаа юм биш үү. Тэр хүний ёсноос гадуур хүн шарж иддэг, барьдаг тийм юм ярьдаг, шөлтэй хоол болгочихгүй юу гэж хэлдэг тэр ард түмний чинь тал хагас нь итгээд байна шүү дээ тэр худлаа ярианд чинь, энд нэг мөр хариулт өгөх хэрэгтэй. Ийм юм ярьдаг улсууд хүний ёсноос гадуур юм ярьдаг, хүний ёсноос гадуур юмаар сонсгол хийдэг. Уул нь тэр Харбины гэрээгээр сонсгол хиймээр байгаа шүү дээ. Хэдэн 100 тэрбумыг гадна, дотнынхонтой нь нийлээд идчихсэн, тэр гар хөлийн үсэг зуруулаад явахад ерөөсөө дэмжихгүй байгаа шүү дээ УИХ бол. Нэг ийм л юм болчихоод байгаа юм. Тэгээд ийм юм асуучихъя.

Л.Мөнхбаатар: Пүрэвдорж гишүүнийг нэмчхээрэй, асуултад хариулъя. Ганбат гишүүний асуултад нэр дэвшигч Баярбаатар хариулъя. Дээр нь Тэмүүжин гишүүн.

Б.Баярбаатар: Ганбат гишүүний асуултад хариулъя. МАН 2024 оны сонгуульд орохдоо намаасаа нэр дэвшигчдийг дэвшүүлж өнөөдөр 68 суудалтай үйл ажиллагаа явуулж байгаа. Мэдээж өнгөрсөн цаг хугацаанд тодорхой улс төрийн үл ойлголцол байсан, талцал, хуваагдлын асуудал энэ дээр байхгүй. Би МАН-аас таны яриад байгаа шиг тэр дотроос нь өөр бүлэг, янз бүрийн зүйлээс энд нэр дэвшиж орж ирээгүй гэдгийг хариуцлагатайгаар хэлье.

2-т, яах вэ, өмнө нь би нам дээр ажиллаж байхдаа сонгуульт албан тушаал, бүх л улс төрийн намд энэ хяналтын байгууллага байдаг, тэгээд би 5 жил тухайн сонгуульт албан тушаалыг хашсан, УИХ-ын гишүүн болоод тухайн сонгуульт албан тушаалаа хүлээлгэж өгсөн гэдгийг хэлье.

3-д, би танд парламент өнөөдөр 3 чиг үүргийг хэрэгжүүлж байгаа, 1-д төлөөлөх, 2-т хууль тогтоох, 3-д хяналт хэрэгжүүлэх гэж. 2018 оноос хяналт хэрэгжүүлэх чиг үүрэг өөрөө хууль, эрх зүйн орчинтой болж, 2024 он, 23, 22 оноос эхлээд энэ хяналт хэрэгжүүлэх чиг үүрэг амь орж эхэлсэн. Тэгээд энэ хүрээндээ энэ парламентын хяналтын нээлттэй сонсгол, түр хороо гэсэн энэ сонсголууд, хяналт шалгалтын түр хороо байгуулагдаад өнгөрсөн хугацаанд нүүрс, Хөгжлийн банк гээд, ингээд Оюу толгой гээд түр хороо, мөн тухайлсан сэдвээр хяналтын нээлттэй сонсгол зохиосон. Энэ дээр тодорхой түвшинд эрх зүйн орчин сайжруулах шаардлага байгаа юм байна гэдэг дээр тантай санал нэг байна. Жишээлбэл, нээлттэй сонсголд орж ирж байгаа оролцогчдын эрх, эрх үүргийн хуваарийг яах юм бэ гэдэг асуудал. Таны саяын хэлсэн тэр ёс бус үгийг тухайн сонсгол дээр мэдээлэл хийсэн шинжээч болон сонсгол удирдсан миний амнаас алинаас нь ч гараагүй үг.

Сонсголд 14 хоног цахимаар бүртгүүлж орж ирсэн иргэдийн төлөөллөөс тэр үг гарсан, энэ ямар нэгэн байдлаар нотлогдоогүй зүйлийг тэнд ярьсан, тэн дээр холбогдол, ер нь сонсгол болгон дээр нэг иймэрхүү асуудлууд үүсээд байгаа. Тэгээд энийг өчигдөр хууль, эрх зүйн орчныг сайжруулах зайлшгүй шаардлага байгаа юм байна гэж үзээд, өнөөдрөөс тодорхой түвшинд хуулийг нь судалж, парламентад суудалтай улс төрийн намуудын түвшинд ярилцаж, энэ сонсгол, түр хорооны түвшинд Хяналт шалгалтын тухай хууль, УИХ-ын тухай хууль, Дэгийн тухай хууль гэсэн энэ хуулиудад тодорхой өөрчлөлтийг оруулж ажиллах зайлшгүй шаардлага байна. Цаашлаад энэ парламентын нэр хүндийн асуудал учраас. Хяналт хэрэгжүүлэх чиг үүрэг бол зөв. Энэ иргэдийг сонсох, парламентын хэлэлцүүлэг хийх, сонсгол зохион байгуулах нь зөв. Тэгэхдээ ямар нэгэн байдлаар эрх зүйн орчныг сайжруулах зайлшгүй шаардлага байгаа юм байна гэж үзэж, бусад улс төрийн намуудтайгаа энэ асуудлаар нээлттэй ярилцаж, тодорхой хуулийн нэмэлт, өөрчлөлтийг өргөн барих саналыг миний бие өөрөө гаргаад ингээд явна гэсэн байр суурьтай байна. Баярлалаа.

Л.Мөнхбаатар: Тодруулах уу? Ганбат гишүүн тодруулж асууя.

Д.Ганбат: Тэгээд одоо бүх ард түмний хүнд ингээд 30, 38-аар хуваагдсан л байгаа шүү дээ, та нар. Тэгсэн чинь хуваагдаагүй ч гэх шиг, ийм сонин сонин юм яриад байх юм. Тэгээд энэ Байнгын хорооны хариуцлагатай хурал дээр ингээд худлаа яриад байж болохгүй. Тэгээд би та нарыг бол хоорондоо ял наймаалцаад

байгаа юм уу гэж ойлгоод байгаа шүү дээ. Ял наймаалцах гээд байгаа юм уу, наймаалцаад ч байгаа юм уу, тэгээд танай Ерөнхий сайд, намын дарга чинь бол ял наймаалцахгүй гээд байгаа юм байна гэж ойлгоод байгаа. Та тэгээд зөв талдаа ороод явж байгаа бол сайн л байна. Монгол Улсын Ерөнхийлөгч ч гэсэн нэг авлига, хулгайгаас нь салгаж өгнө гэчихсэн ингээд явж байгаа гэж ойлгоод байгаа. Мэдэхгүй, чи өөрийнхөө ухаанаар ойлгохгүй юу, юм ярьж байхад хажуугаас битгий саад болоод бай, наад захын юм мэдэхгүй, чи өөрийнхөө хэмжээгээр л дүгнэхгүй юу даа. Чиний оюун ухааныг би яаж мэддэг юм.

Л.Мөнхбаатар: Бөхчулууны Пүрэвдорж гишүүн үг хэлье.

Б.Пүрэвдорж: Энэ зарим гишүүд бол яг энэ нэг тийм гүйцэтгэх ажил руу орчих юм шиг бодоод байгаа юм. Энэ зөвхөн УИХ-аас баталсан хууль тогтоомж, ялангуяа төсөв хэрхэн зарцуулагдаж байна, тэн дээр одоо гүйцэтгэл дээр ямар байна гэдгийг л хянах ийм дэд хороо гэж ойлгож байгаа. Тэгэхээр би бол энэ хоёр дэд хороо бол сөрөг хүчинд байх ёстой гэдэг дээр аягүй хатуу итгэл үнэмшилтэй байдаг. Өөрөөр хэлбэл, Төсвийн зарлагын хяналтын дэд хороо тэр чигээрээ сөрөг хүчнээс гишүүд нь бүрдээд, тэгээд тэрнээсээ аудитын дарга нь томилогддог, тэр нь аудитын газар нь хуучин Ардын хянан шалгах хороо шиг, тэгэхдээ одоо бол тэгж арай болохгүй байх, Төрийн хянан шалгах хорооны үүрэг гүйцэтгээд тодорхой хэмжээний энэ хэрэг үүсгэх ийм эрхтэй болсон нь дээр гэж. Ингэх юм бол энэ мөнгө төгрөг хянах, замбараагүй зарцуулах энэ үйл ажиллагаа хяналтад орно.

Дээрээс нь нэгэнт Аюулгүй байдлын байнгын хороон дээр Тусгай хяналтын дэд хороо байгаа, тэгээд энэ ХЗБХ-ны дэргэдэх энэ дэд хороон дээр яг энэ сөрөг хүчнээсээ бүрдээд, яг энд хөрөнгө мөнгө зөв, зүйтэй зүйлд зарцуулагдаж байна уу гэдэгт нь хяналт тавиад, тэгээд тодорхой хэмжээгээр энэ эрх баригчдад хяналт тавих ийм нэгэнт л эрх баригч нар тэр хууль хяналтын байгууллагуудын дарга нарыг болон албан тушаалтнуудыг томилж байгаа учраас тэнд нь хяналт тавиад явсан нь зөв л гэж би ойлгодог юм л даа. Тэгэхээр зарим хүмүүс бол одоо бүр гүйцэтгэх ажиллагаанд нь хяналт тавих тухай зарим нь ойлгоод байх шиг байна. Тийм юм ерөөсөө байхгүй, нэг хэмжээ хязгаартай энэ чинь. Тэгэхээр мэдээж одоо энэ бас нэг УИХ-ын хяналт шалгалтын чиг үүргийнхээ хүрээнд яг энэ хууль хяналтын байгууллагуудыг төсөв дээрээ яг зөв зүйлдээ зарцуулж байна уу, тэр яг жирийн тэр цагдаад очиж байна уу, аль эсвэл дарга нь эрх мэдлээ хэрэгжүүлэх тийм үндсэн хэрэглэгдэхүүн болж байна уу гэдэг дээр л бид нар би гол асуудлаа тавиад явах ийм л зорилготой, тэн дээр нь хяналт тавих дэд хороо л гэж ойлгож байгаа.

Тэгээд ер нь бол УИХ-ын тухай хууль батлагдана, бүх Байнгын хорооны бүрэлдэхүүн бүгдээрээ тоо, бүх зүйл өөрчлөгдөнө. Дэд хороон дээр ч гэсэн тодорхой хэмжээгээр 7 болгох ийм ажлууд явагдана. Тэр үедээ энэ дэд хорооны даргын асуудлыг, бүрэлдэхүүнийг, даргын асуудлыг дахиж ярьж болох байх. Нарантуяагийн ч гэсэн тэр хүмүүсийг оруулах асуудлыг нь шийдэж болох байх. Тэгэхээр энэ хүртлээ ямар ч байсан тэр төсөв, ирэх жилийнхээ төсөв батлах энэ ажилд хэрэгтэй учраас тэгээд түр зуур томилогдоод явж байсан нь зүйтэй байх гэж үзэж байна. Баярлалаа.

Л.Мөнхбаатар: Үг хэллээ, Тэмүүжин гишүүн үг хэлье.

Х.Тэмүүжин: Ер нь бид хэд нэг ийм юм болчихжээ, парламентын түвшинд ч тэр, ЗГ-ын түвшинд ч тэр нэг тийм мэргэжлийн хандлага гэдэг зүйл ер нь бол их сул

болчхож. Жишээ нь дэлхийд юу байдаг, байдаггүйг судалгаатай ярих хэрэгтэй, сэтгэл хөдлөлөөрөө ярьж ерөөсөө болохгүй. Харин энэ олон улсад чинь гүйцэтгэх ажил гэдэг энэ нэр томъёотой, зөвхөн энэнд зориулсан хуультай улс дэлхийд байхгүй. Оросууд тагнуулын үйл ажиллагаагаа социализмын үед явуулахдаа 3 түвшинд хуваагаад, 1 дүгээрт нь мэдээлэл олзлох буюу хаа байгаа газраас ямар ч аргаар хамаагүй мэдээллийг олзолж зохион байгуулж авдаг тэр бүтцээ оператив буюу гүйцэтгэх ажил гэж нэрлээд, энэ бүтцүүд бол манай дагуул улсуудад байхад гэмгүй гээд, жишээ нь Монголд бий болгосон байгаа байхгүй юу, тагнуулын байгууллагаар. Тэгээд манай тагнуулын байгууллага бол зөвхөн гүйцэтгэх ажил хийдэг. Оросууд энэ гүйцэтгэх ажил гэж нэрлэж байгаа оператив ажиллагаанаасаа цуглуулсан мэдээллээ цэвэрлэдэг системээ Эрхүүд хийсэн байгаа байхгүй юу. Цэвэрлэдэг системийг Эрхүүд хийснийхээ дараа Москвад боловсруулалтаа хийж шийдвэр гаргадаг болсон, манай ардчиллыг анхдагч нар Москвад байсан шийдвэр гаргах эрх мэдлийг Улаанбаатарт авчирсан юм гэж хэлээд байгаа шалтгаан чинь энэ байхгүй юу. Бид ямар шийдвэр гаргахаа өөрсдөө мэддэггүй, зөвхөн тэр шийдвэрт хэрэгтэй юу ч хамаагүй хогийг цуглуулж авдаг оператив ажиллагаа хийдэг л тагнуулын байгууллагатай байсан байхгүй юу. Тэгээд тэр Оросуудын бэлдэж өгсөн хайрцаг дотор одоо хүртэл сэтгээд гүйцэтгэх ажил гээд энийгээ их өргөмжилдөг, их мундаг юм шиг боддог. Энэндээ зориулаад бүр тусгайлсан хуультай. Энийг чинь дэлхий нийтээр эрүүгийн хэрэг хянан шийдвэрлэх ажиллагаа дотор байгаа бол нууц мөрдөн шалгах ажиллагаа гэж нэрлэж байгаа, эсхүл шүүхийн зөвшөөрөлтэй ажиллагаа гэж нэрлэж байгаа. Нөгөө гадаад талдаа ажиллаж байгаагаа бол тагнуулын үйл ажиллагаа гэж хэлж байгаа.

Тэгэхээр бид одоо нэг зүйлийг ойлгох ёстой, ХЗБХ-ны эрхлэх асуудлын дотор байгаа иргэний үндсэн эрх рүү халддаг төрийн хамгийн хүчирхэг ийм хэрэгслүүдийг парламентын хяналтад зохистой яаж оруулах вэ? Мэдээж нууцлал шаардагдана. Саяын тэр мэргэжлийн байдаг гэдэг үгийг би ч гэсэн саяын сонсгол дээр хэлж байгаа юм. Аль дэлхийд мэдээлэл авах зорилготой сонсгол дээрээ мэдэгдэл хийлгээд сууж байдаг юм бэ, сая Эпштейний сонсгол яг тийм болсон шүү дээ. Гудамжнаас шууд орж ирээд тухайн асуудалд хэрэгтэй мэдээлэл өгөх ямар ч иргэн байхгүй, зүгээр мэдэгдэл хийгээд суугаад байгаа байхгүй юу. Парламентын индрийг дурын байдлаар ийм мэдэгдэлд ашиглуулахгүйн тулд дэлхий нийтээрээ парламентад юу гэж хэлдэг вэ гэхээр, үг.../минут дуусав/

Л.Мөнхбаатар: Тэмүүжин гишүүн үг хэллээ. Энд бол бид ойлголтуудаа нэгтгэх хэрэгтэй. Ер нь бол УИХ-ын тухай хуулиа унших юм бол их ойлгомжтой байгаа. Одоо ингээд тойрч ярихаараа бүгдээрээ л тодорхой хэргийг татаж аваад хянах, гүйцэтгэх ажилтай, ажлын хэрэг материалтай танилцах юм шиг ингээд манай гишүүд өөрсдөө ингэж яриад байхаар ийм ойлголт, буруу ойлголт нийгэмд түгээд байна. Энд маш тодорхой заасан байгаа, та нар өөрсдөө унших юм бол энэ Их Хурлын хууль дээр хууль сахиулах, гэмт хэрэгтэй тэмцэх, ял эдлүүлэх ажиллагаа, энэ зорилгоор явуулж байгаа гүйцэтгэх ажлын талаарх хууль тогтоомжийн биелэлтэд хяналт тавина л гэж байгаа юм. Хууль тогтоомжийн биелэлтэд хяналт тавина гэж байгаа шүү, түүнээс биш тодорхой хэрэг гэдэг юм уу асуудлуудыг татаж аваад үзэх ийм зүйл бол огт биш шүү дээ. Хууль тогтоомжийн биелэлтэд хяналт тавьдаг УИХ-ын хяналтын бүрэн эрх байгаа, энэ эрхийнхээ хүрээнд одоо хийгдэж байгаа зүйл гэдгийг та бүгддээ хэлье.

Ингээд гишүүд асуулт асууж, үг хэлж дууслаа. Санал хураалтад бэлдье, гишүүдээ санал хураалтад бэлдье. Гишүүд санал хураалтдаа бэлдье. Хэд болсон

байна? Даваагийн Цогтбаатар гишүүн, Дамдины Цогтбаатар гишүүн, Пүрэвдорж гишүүн, Ганбат гишүүн. Ингээд санал хураалт явуулчихъя. Саналын томьёоллыг та бүхэнд уншиж танилцуулъя.

Хууль сахиулах ажиллагааны тусгай хяналтын дэд хорооны даргаар Улсын Их Хурлын гишүүн Баярмагнайн Баярбаатарыг сонгохыг дэмжье гэсэн саналын томьёоллоор санал хураалт явуулъя, санал хураалт. Санал хураалтад оролцсон гишүүдийн 70 хувь нь дэмжсэн байна. Дэд хорооны даргыг сонгох тухай Байнгын хорооны тогтоолын төслийг та бүхэнд уншиж танилцуулъя.

Монгол УИХ-ын Байнгын хорооны тогтоол, Дэд хорооны даргыг сонгох тухай. Монгол УИХ-ын тухай хуулийн 27 дугаар зүйлийн 27.10, Монгол УИХ-ын чуулганы хуралдааны дэгийн тухай хуулийн 23 дугаар зүйлийн 23.5 дахь хэсэг, санал хураалтын дүнг үндэслэн ХЗБХ-ноос тогтоох нь: Хууль сахиулах ажиллагааны тусгай хяналтын дэд хорооны даргаар УИХ-ын гишүүн Баярмагнайн Баярбаатарыг сонгосугай. Байнгын хорооны тогтоолын төслийг хэлэлцэн шийдвэрлэлээ.

12.25 цаг

Дөрөв.Байнгын хорооны тогтоолын төсөл /Ажлын хэсэг байгуулах тухай/

Дараагийнхаа асуудалд оръё. Дараагийн асуудал чинь хаана байна. Ажлын хэсэг байгуулах тухай Байнгын хорооны тогтоолын төслийг хэлэлцье. Монгол Улсын ЗГ-аас 2026 оны 9 дүгээр сарын 02-ны УИХ-д өргөн мэдүүлсэн Иргэний хэрэг шүүхэд хянан шийдвэрлэх тухай хуульд нэмэлт, өөрчлөлт оруулах тухай хуулийн төсөл болон хамт өргөн мэдүүлсэн хуулийн төслүүдийн хэлэлцэх эсэх асуудлыг УИХ-ын 2026 оны 10 дугаар сарын 9-ний өдрийн чуулганы нэгдсэн хуралдаанаар хэлэлцэн, анхны хэлэлцүүлэгт бэлтгүүлэхээр ХЗБХ-нд шилжүүлсэн болно.

Иймд хуулийн төслийг анхны хэлэлцүүлэгт бэлтгэх үүрэг бүхий ажлын хэсэг байгуулах тухай Байнгын хорооны тогтоолын төслийг боловсруулан та бүхэнд тараасан байгаа. Байнгын хорооны тогтоолын төслийг та бүгдэд танилцуулъя. Та бүгдэд тогтоолын төслийг танилцуулъя. Ажлын хэсэг байгуулах тухай. Монгол УИХ-ын тухай хуулийн 22 дугаар зүйлийн 22.3.13 дахь заалт, 24 дүгээр зүйлийн 24.5 дахь хэсэг, Монгол УИХ-ын чуулганы хуралдааны дэгийн тухай хуулийн 37 дугаар зүйлийн 37.1 дэх хэсгийг үндэслэн ХЗБХ-ноос тогтоох нь:

Монгол Улсын ЗГ-аас 2026 оны 9 дүгээр сарын 2-ны өдөр УИХ-д өргөн мэдүүлсэн Иргэний хэрэг шүүхэд хянан шийдвэрлэх тухай хуульд нэмэлт, өөрчлөлт оруулах тухай хуулийн төсөл болон хамт өргөн мэдүүлсэн хуулийн төслүүдийг Байнгын хороо болон чуулганы нэгдсэн хуралдаанаар хэлэлцүүлэх бэлтгэл хангах, санал, дүгнэлтийн төсөл боловсруулах үүрэг бүхий ажлын хэсгийг дараах бүрэлдэхүүнтэйгээр байгуулсугай. Ажлын хэсгийн ахлагчаар Баасанжаргал, ажлын хэсгийн гишүүдэд Уянгахишиг, Соронзонболд, Алтангэрэл, Сайнзориг нар ажиллана. Өөр хүн байна уу, энэ дээр санал хэлэх үү, би уншаад дуусгачихъя.

2.Ажлын хэсэгт мэргэжил, арга зүйн туслалцаа үзүүлэх, мэдээллээр хангах чиглэлээр холбогдох байгууллагын мэргэжлийн албан хаагчдыг ажиллуулахыг ажлын хэсэгт зөвшөөрсүгэй гэсэн ийм тогтоолын төсөл байна. Энэ дээр санал байгаа юу? Сайнзориг гишүүн санал хэлье.

П.Сайнзориг: Даргаа, би уг нь яах вэ ажлын хэсгийг ахалж явъя гэдэг саналаа хэлсэн, боломжгүй бол би ажлын хэсгээс гарчихъя. Тэгэхдээ энэ дээр одоо хүний эрхэм чанар буюу хүн дигнити /dignity/-д халдаж байгаа, ялангуяа бизнесийн хэт ашгийн төлөө хэрэглэгчээ танихгүй энэ үйл ажиллагааг өөгшүүлж байгаа ийм процессыг оруулж ирж байгаа шүү. Тэгээд энийг зөв болгохгүй бол ер нь цааш цаашдаа ингээд нэг их асуудлуудыг шийдэхгүй, илүү их банк, санхүүгийн байгууллага, энэ аппликэйшний /application/ зээлийн үйл ажиллагааг хамгаалсан ийм байдалтай хуулиуд орж ирээд байгаа гэдэг зүйлийг би цохон тэмдэглээд хэлчихье. Ажлын хэсэг ахлуулахгүй гэвэл би ажлын хэсгээс гаръя.

Л.Мөнхбаатар: Ер нь яах вэ, уг ажлын хэсгийг ахлахаар 2 гишүүн албан ёсоор санал хэлсэн байгаа юм байна, нэг нь Сайнзориг гишүүн, нэг нь Баасанжаргал гишүүн. Сайнзориг гишүүн ахлаав явъя. Сайнзориг гишүүн ахлаад л явчихъя тэгэх үү? Бүрэлдэхүүнд нь Баасанжаргал гишүүнээ оруулчихъя. Байнгын хороон дээрээ хэдүүлээ яриад л шийдчих асуудал шүү дээ, аль аль нь хоёулаа адилхан санал ирүүлсэн юм чинь. Сайнзориг гишүүнийг ажлын хэсгийг ахлахаар орууллаа шүү. Ингээд Байнгын хорооны тогтоолын төслийг та бүгдэд уншиж танилцуулсан, санал хуралт явуулъя, санал хураалтад бэлдээрэй гишүүд. Гишүүд санал хураалтад бэлдээрэй.

Ажлын хэсэг байгуулах тухай Байнгын хорооны тогтоолын төслийг баталъя гэсэн саналын томъёоллоор санал хураалт явуулъя, санал хураалт. Санал хураалтад оролцсон гишүүдийн 80 хувь нь дэмжсэн байна, Байнгын хорооны тогтоолын төсөл батлагдлаа.

12.30 цаг

Тав.Хууль, тогтоолоор үүрэг, чиглэл болгосон Улсын Их Хурлын шийдвэрийн биелэлтийн тайлан

Дараагийнхаа асуудалд оръё. Хууль тогтоолоор үүрэг чиглэл болгосон УИХ-ын шийдвэрийн биелэлтийн тайланг хэлэлцье. УИХ-ын Хяналт шалгалтын тухай хуулийн 16 дугаар зүйлийн 16.2 дахь хэсэгт заасны дагуу УИХ-аас ЗГ, УИХ-д ажлаа шууд хариуцан тайлагнадаг байгууллагад хууль тогтоолоор үүрэг чиглэл болгосон ХЗБХ-ны эрхлэх асуудалд хамаарах УИХ-ын шийдвэрийн биелэлтэд тайлан хийсэн дүн шинжилгээний танилцуулгыг та бүгдэд тараасан байгаа.

Хэлэлцэж байгаа асуудалтай холбогдуулан холбогдох албан тушаалтан, ажлын хэсгийг оруулаарай, эдгээрийг танилцуулъя. Холбогдох албан тушаалтнуудыг танилцуулъя. Монгол Улсын сайд, ЗГХЭГ-ын дарга Энхбаяр, ЗГХЭГ-ын дэд дарга Батболд, Хууль зүй, дотоод хэргийн яамны ТНБД-ын албан үүргийг түр орлон гүйцэтгэгч Оростогоо, Эрүүл мэндийн яамны ТНБД Эрдэнэбаяр, Сангийн яамны ТНБД-ын албан үүргийг түр орлон гүйцэтгэгч Санжаадорж, Эдийн засаг, хөгжлийн яамны Хяналт шинжилгээ, үнэлгээний газрын даргын албан үүргийг түр орлон гүйцэтгэгч Оюун-Эрдэнэ, ажлын хэсгээ оруулаарай, ХХААХҮЯ-ны Бодлого, төлөвлөлтийн газрын дарга Болорчулуун, ХХААХҮЯ-ны ХШҮДАГ-ын дарга Батшагай, Гэр бүл, хөдөлмөр, нийгмийн хамгааллын яамны ТЗУГ-ын дарга Идэр, ЗГХЭГ-ын ХШҮДАГ-ын ЗГ-ын ахлах референт Цэцэг-Өлзий. Энэ Их Хурлаас оролцож байгаа албан тушаалтнууд юм байна. УИХ-ын Тамгын газрын Тэргүүн дэд дарга Бямбадулам, УИХ-ын Тамгын газрын Хууль тогтоомж, бодлогын

хэрэгжилтийн үнэлгээний газрын дарга Сайнхишиг, УИХ-ын Тамгын газрын Хууль тогтоомж, бодлогын хэрэгжилтийн үнэлгээний газрын ахлах референт Цэцэгмаа, УИХ-ын Тамгын газрын Хууль тогтоомж, бодлогын хэрэгжилтийн үнэлгээний газрын референт Нямдэлгэр нар оролцож байна. ХЭҮК-оос Захиргаа, удирдлагын хэлтсийн дарга Ихтамир, ХЭҮК-ын Тамгын газрын судалгаа, дүн шинжилгээний хэлтсийн дарга Тунгалагтамир, мөн комиссын Захиргаа, удирдлагын хэлтсийн ахлах референт Баттулга нар оролцож байна. Энэ болохоороо Жендэрийн үндэсний хорооны нарийн бичгийн дарга бөгөөд Ажлын албаны дарга Адилбиш, Жендэрийн үндэсний хорооны Ажлын албаны Тогтвортой хөгжлийн бодлогын хэлтсийн дарга Батцэцэг нар уг хуралдаанд оролцож байна.

Хууль тогтоолоор үүрэг чиглэл болгосон УИХ-ын шийдвэрийн биелэлтийн тайлангийн талаарх танилцуулгыг УИХ-ын гишүүн, ЗГХЭГ-ын дарга, Монгол Улсын сайд Баттөмөрийн Энхбаяр танилцуулна.

Б.Энхбаяр: Байнгын хорооны дарга, эрхэм гишүүд ээ,

Монгол УИХ-ын Хяналт шалгалтын тухай хууль, ЗГ-ын 2025 оны 183 дугаар тогтоолоор баталсан Хууль тогтоомж, тогтоол шийдвэрийн биелэлтэд хяналт тавих нийтлэг журмын дагуу ХЗБХ 2026 оны эхний хагас жилийн байдлаар ЗГ-т өгсөн үүрэг чиглэлийн биелэлтэд хяналт шинжилгээ, үнэлгээ хийж, дүнг та бүхэнд танилцуулж байна.

ХЗБХ-ны эрхлэх асуудлын хүрээнд УИХ-аас баталсан 45 шийдвэрийн 324 зүйл заалт хяналтад байгаа бөгөөд энэ нь УИХ-ын шийдвэрийн нийт 1972 заалтын 16.4 хувийг эзэлж байна. Эдгээрийг ангиллаар нь авч үзвэл, Монгол Улсын 12 хуулийн 19 зүйл заалт, УИХ-ын 27 тогтоолын 251 заалт, Байнгын хорооны 6 тогтоолын 54 заалт тус тус хяналтад байна. Хяналт шинжилгээ, үнэлгээний дүнгээр ХЗБХ-ны эрхлэх асуудлын хүрээнд хамаарах 45 шийдвэрийн 324 зүйл заалтын биелэлт дунджаар 89.87 хувьтай байна. Нийт заалтын 248 буюу 76.5 хувь нь бүрэн хэрэгжиж, 63 буюу 19.4 хувь нь хэрэгжих шатандаа байгаагаас 15 нь удаашралтай, эрчимжүүлэх шаардлагатай гэж үнэлэгдсэн, хэрэгжих боломжгүй гэж үнэлэгдсэн 6 заалт байгаа нь шийдвэрийн төсөл боловсруулах шатанд хэрэгжүүлэгч этгээд, хугацаа, санхүүжилтийн эх үүсвэрийг тодорхой заах шаардлага байгааг харуулж байна.

Хяналтад байгаа заалтын 81.5 хувь буюу 264 заалтыг хяналтаас хасах саналтай байгаа нь хяналтын бүртгэлийн жагсаалтыг цэгцлэх шаардлага бий болсныг харуулж байна. Иймд бүрэн хэрэгжсэн, цаг хугацааны хувьд ач холбогдолгүй болсон, дараагийн шийдвэр гарсан заалтуудыг цахим системийн бүртгэлийн хяналтаас хасаж, одоо хэрэгжиж байгаа шийдвэрүүдээр гол анхаарлаа хандуулж ажиллах нь хэрэгжилтийг хангуулж, үр дүн гаргахад тустай байгааг анхаарч үзэхийг хүсье.

Байнгын хорооны түвшинд авах арга хэмжээн дээр дараах саналтай байна. Үүнд, хяналтаас хасах саналтай 264 зүйл заалтыг журмын 6.4-т заасан үндэслэл тус бүрээр хянан хэлэлцэж, хяналтаас хасах шийдвэр гаргаж өгөх, удаашралтай гэж үнэлэгдсэн 15 заалтын хэрэгжилтийг эрчимжүүлэх, Байнгын хорооны тогтоолоор үүрэг чиглэл өгөхдөө хэрэгжүүлэх чиг үүрэг, хугацаа, санхүүжилтийн эх үүсвэр, хэмжигдэхүйц шалгуур үзүүлэлтийг тодорхой заах зэрэг асуудал болно. Иймд ХЗБХ-ноос танилцуулж байгаа энэхүү хяналт шинжилгээ, үнэлгээний тайлан, түүнд

дэвшүүлсэн саналыг дэмжиж, ЗГ болон хариуцсан байгууллагуудад хэрэгжилтийг эрчимжүүлэх чиглэлд хамтран ажиллаж өгөхийг хүсье. Баярлалаа.

Л.Мөнхбаатар: Энхбаяр сайдад баярлалаа. Уг танилцуулсан асуудлаар асуулт асууж, үг хэлэх гишүүд нэрсээ өгье. Уянгахишиг, Цогтбаатар гишүүнээр Даваагийн Цогтбаатар гишүүнээр тасаллаа. УИХ-ын гишүүн Пүрэвжавын Сайнзориг асуултаа асууя.

П.Сайнзориг: Танилцуулга сонслоо. Энэ УИХ-ын Тэргүүн дэд даргын гарын үсэгтэй энэ хяналт шинжилгээний тайлан танилцуулагдахгүй учраас асууж болох билүү, би сайн мэдэхгүй байна. Түрүү жил энэ тайлан их алдаатай ирсэн, бүр УИХ-ын баталж өгсөн тогтоолыг хэрэгжүүлэх боломжгүй гээд бүр Үндсэн хууль дээр ЗГ маань хууль хэрэгжүүлэхгүй гэдэг байдлаар ирсэн. Тэгээд энэ удаад арай бас энэ алдааг зассан байх, тэр ажил шилжилтийн үе байсан, Энхбаяр сайдад тухайн үедээ хэлж байсан.

2 дугаарт, энэ хуулийн хэрэгжилтийн асуудлыг дүгнэхдээ хэрэгжсэн, хэрэгжээгүй, ийм журам гарсан, гараагүй гэдгээр биш, болж өгвөл тэр хууль батлагдаад тодорхой цаг хугацааны дараа нийгэмд ийм эерэг, ийм сөрөг нөлөө үзүүлээд байна, төсөвт ийм дарамт үүсгээд байна, төрийг одоо ингэж данхайлгаж байна, эсвэл энэ дээрээ ийм асуудлууд үүсэж байна гэдэг бид нар бодлогын түвшний юм сонсмоор байна. Түүнээс биш одоо согтууруулах ундааны хуулийг дагасан журам батлагдсан, батлагдаагүй. Яг үнэндээ хэлэхэд энэ дээр ингээд цаг идсэн юм хийж байгаа байхгүй юу, тэгээд баахан төрийн албан хаагчдыг ингээд дагуулчихсан. Тэгэхээр би энийг одоо яах вэ, Хэрэг эрхлэх газрын гэхээсээ илүүтэй манай энэ Хяналт шалгалтын тухай хуулийн хэрэгжилтийг өөрийг нь дүгнээд сайжруулах ажил хийж болохгүй байна уу, энийг УИХ-ын Тамгын газар хариулж өгөөч. Түрүү жил бүгд толгой дохиод энийг янзална гэсэн янзлаагүй, дээрээс нь бид хэд хяналт шалгалтын чиглэлийнхээ зарим функцүүдийг ТАЗ-д, Хүний эрхийн Комисст, санхүүгийн, аудитад жишээ нь өгчхөж байгаа юм. Энэ чиглэлд багтаагүй хууль тогтоомжийг сонсмоор байгаа байхгүй юу, бид хэд ингээд ажлыг давхцуулаад байна шүү дээ.

Төсөвтэй холбоотой юмыг ЗГ-ын хэрэгжилтийн асуудлыг аудит жил болгон сонсгочхож байгаа, төсөв хагас жилээр нь. ХЭҮК байна, магадгүй прокурор байна, прокурор энэ Эрүүгийн хууль тогтоомжийн хэрэгжилтийг, тайланг сонсгодог, ингээд давхцаагүй юу үйлдэж байна энэ дээр нь ингээд сонсмоор байгаа болохоос биш одоо ингээд ХЭҮК чинь бид нарын өмнөөс энэчээ хяналт шалгалт хийж, энэ чинь УИХ-ын өмнөөс явж байгаа шүү дээ. Тэгээд бид хэд ер нь энэ ажлыг ч юм уу нэг юмыг нэг мөн чанараар нь хиймээр байна, тэгээд болсон, болоогүй ингээд ерөнхий байдлаар ингээд хаяад, хэн хэнийхээ цагийг үрж байна.

Би Хууль зүйн сайдаас 2 асуулт асууя. Баавгайтай холбоотой асуудал, гарцаагүй байдал гээд Эрүүгийн хуулийн 4 дүгээр зүйлийн 4.3 дээр байдаг, 4.3, энэ дээр юу гэж байдаг вэ гэхээр, энэ хуулиар хамгаалагдсан ашиг сонирхолд тулгарсан аюулыг өөр арга хэрэгслээр арилгах боломжгүй нөхцөл байдал учирч болох байсан аюулын хэр хэмжээнээс хэтрүүлэхгүйгээр энэ хуульд заасан гэмт хэргийн шинжтэй үйлдэл хийж, бусдад хохирол учруулсныг гэмт хэрэгт тооцохгүй. Яагаад энэ иргэд ингээд зовоод байна, энийг нь та бас нэг хууль тогтоомжийн хэрэгжилт талаас нь нэг хариулж өгөөч. Энэ эрүүгийн хууль тогтоомжоор гарцаагүй байдлаар энэ одоо нэн ховор амьтан гэдэг юм уу, ховор амьтныг ийм аюул занал учраад буудчихсан

байж байхад эрүүгийн хариуцлага хүлээх үү, хүлээхгүй юү? Энэ дээр одоо ямар асуудлууд ЗГ-аас энэ асуудлуудыг ярьж байна вэ? Ийм бэлэн хуулийн заалт байж байхад энийгээ сурталчлахын оронд.../минут дуусав/

Л.Мөнхбаатар: Сайнзориг гишүүн тодруулж асууя, нэг минут, гүйцээгээд асууя.

П.Сайнзориг: Одоо гишүүд нэг чоныг агнавал гэмт хэрэгт тооцохгүй гээд нэг хууль нэг гишүүн санаачлаад батлуулж байсан, тэрний араас баавгай гэдэг үг оруулна гээд л санаачилна гээд явж байна. Ингэж энэ хууль тогтоомжийн одоо уялдаа зохицуулалтыг алдагдуулж болдог юм уу, энэ дээр та нэг хариулж өгөөч?

2 дугаарт, энэ цахимын багц хуулийн үр дүн ямар гарсан бэ, хэчнээн төгрөгийн хэмнэлт хийсэн бэ, хэчнээн төгрөгийн орон тоо хэмнэх гээд байна вэ? Зөвшөөрлийн хуулийн хэрэгжилт ямар байгаа вэ бизнесийг дэмжиж чадаж байна уу, ажлын байр хэдийг гаргав?

2 дугаарт энэ Засаг захиргаа, нутаг дэвсгэрийн нэгжийн тухай хуулийн дагуу орон нутаг функцээ, хуулиа хэрэгжүүлж чадаж байна уу? Ямар үр дүн гарсан бэ? Орон нутгийн өөрөө удирдах ёсыг энэ бэхжүүлж чадаж байна уу? Энэ дээр та нэг хэлж өгөөч. Үндсэн хуулийн нэмэлт, өөрчлөлтөд нийцүүлэх хууль тогтоомжийн жагсаалтыг баталж өгсөн УИХ-ын тогтоолын хэрэгжилт ямар байгаа вэ, хэдэн хууль дутуу байгаа вэ? Энэ дээр хариулж өгнө үү? Ингээд хуулийг хэрэгжүүлэх хүний нөөц, төсөв эргээд энэ дэд бүтцийн асуудал талаасаа ер нь аль аль хууль дээр одоо асуудлууд үүсэж байна. Хариулж өгнө үү?

Л.Мөнхбаатар: Сайнзориг гишүүний асуултад хэн хариулах вэ? Тамгын газар хариулах уу? Та хариулах гэж байна уу? Бямбадулам дарга эхлээд хариулчихъя. Дараа нь нэмж хариулж болно. Ажлын хэсэг байгаа. Индрийн микрофоныг өгчихье.

Ж.Бямбадулам: Та бүхэнд энэ өдрийн мэндийг хүргэе. Тамгын газрын тэргүүн дэд дарга Бямбадулам, Сайнзориг гишүүний асуултад хариулъя. 1 дүгээрт, УИХ-ын хяналт шалгалтын тухай хуулийн төсөл хаврын чуулганаар хэлэлцүүлэгдээд анхны хэлэлцүүлгийн шатандаа байгаа. Энэ хуулийн төслөөр УИХ-ын шийдвэрийн биелэлтийг тайлагнах, УИХ-аас Тамгын газраас дүн шинжилгээ хийх, дүн шинжилгээ хийсний үндсэн дээр ямар арга хэмжээ авах талаар нэлээн нарийн зохицуулалт хуулийн төсөлд тусгагдсан байгаа. Энэ 7 хоногийн тов дараалалд маргааш ТББХ-гоор энэ хуулийн төслүүд орохоор товлогдсон байгаа.

2 дугаарт, УИХ-ын Тамгын газар болон ЗГХЭГ-тай хамтраад Ажлын хэсэг байгуулсан байгаа. УИХ-ын шийдвэрийн биелэлтийг тайлагнах, үнэлэх үйл ажиллагааг сайжруулах, холбогдох мэдээллийг цахим системээр дамжуулан бүрдүүлэх, боловсруулах, солилцох, хянах, тайлагнах боломжийг бий болгож, УИХ-ын болон ЗГ-ын холбогдох мэдээллийн системтэй уялдуулах, үйл ажиллагааны уялдаа, мэдээллийн нэгдсэн байдлыг хангах зэрэг энэ ажиллагааг бол зохион байгуулах чиглэлээр ийм хамтарсан ажлын хэсэг байгуулаад сарын хугацаанд ажиллаж байна. Энэ ажлын хэсгийн хүрээнд УИХ-ын хяналт шалгалтын тухай хууль дээр заасан УИХ-ын шийдвэрийн биелэлтэд хяналт тавихтай холбоотой аргачлал, журмыг боловсруулах энэ юу боловсруулагдаад одоо батлагдах шатдаа ажиллаж байгаа. ЗГ-аас, Хэрэг эрхлэх газраас холбогдох саналаа авчихсан ийм байгаа.

Үүрэг шийдвэрийн тайлан ирүүлэхтэй холбоотой үүрэг шийдвэрийн биелэлт дээр Хяналт шалгалтын тухай хуулийн төсөл дээр ямар зохицуулалт нэмж тусгагдаж байгаа вэ гэвэл одоо тайлан ирүүлэхээс эхлээд Тамгын газар дүн шинжилгээ хийх, холбогдох Байнгын хороо, тэгээд бусад Байнгын хороо ямар үе шаттай хэлэлцэх юм, энэ хүрээнд нэгдсэн хуралдаанаар яаж хэлэлцэх вэ, хамгийн гол нь шийдвэрийг яаж хяналтад авах вэ, хяналтаас хасах цахим систем ашиглах гэсэн ийм зохицуулалтуудыг тусгасан байгаа. Одоо байгаа хуулийн зохицуулалтаар тусгайлан Тамгын газар танилцуулга хийх, хяналтад авах, бүртгэх нарийвчилсан зохицуулалт байхгүй байгаа.

Л.Мөнхбаатар: Нэмж хариулах уу? Хууль зүйн яам хариулах юм уу, Энхбаяр хариулах юм уу? Баавгайг хэн хариулах юм бэ? Бас Эрүүгийн эрх зүйн ойлголт асуугаад байна шүү дээ. Гарцаагүй байдал, аргагүй хамгаалалтын талаар асуулт асуусан, хэн хариулах юм? Хууль зүйн яам хариулах уу? Сайнзориг гишүүн тодруулаадахъя. Хууль зүйн яамнаас Төрийн нарийн хариулж болно. Одоо ажлын хэсэгт угаасаа Хууль зүйн сайд байхгүй байгаа шүү дээ. Сайнзориг гишүүний микрофоныг өгчих.

П.Сайнзориг: Би энд юу хэлэх гээд байна гэхээр Монгол Улсын эрүүгийн эрх зүйн ойлголтод гарцаагүй байдал, аргагүй хамгаалалт гээд маш олон зүйлүүдийг хаа хаанаа төрийн байгууллага хэрэгжилт дээр дандаа ойлголтыг бүдгэрүүлж, татгалзаж ирсэн. Энэнээсээ шалтгаалаад иргэдэд аюул учрахаар цаг тухайд нь арга хэмжээ авч чадахгүй, дээд газрын шийдвэр, эрх бүхий төрийн байгууллагын зөвшөөрөл гэж алдаад байгаа байхгүй юу. Сандаг-Очир сайд тодорхой хэлсэн шүү дээ. Яг ийм нөхцөлд суурин газар луу ороод ирэхэд буудаж болно, энэ ийм шүү, энийгээ л хий л дээ. Тийм учраас хуулийн үр нөлөө, хэрэгжилтийг хангана гэдэг чинь ийм зүйл байхгүй юу. Тэрнээс биш ийм журам батлагдсан, батлагдаагүй, тэчнээн заалтын хяналт нь байна, энэ чинь утгагүй шүү дээ. Тэгээд би одоо нэг их асуугаад байх юм алга. Зүгээр Хэрэг эрхлэх газрын дарга, Цахим багц хууль, Зөвшөөрлийн тухай хууль, Нэгжийн тухай хуулийн хэрэгжилтийн үнэлэх асуудлыг та өөрөө бас оролцож явсны хувьд нэг дүгнээд, ер нь цаашдаа сайжруулах уу, үгүй юу гэдгийг энэ парламентын хувьд шийдмээр байна. Энэ хуулиуд батлагдаад нэг тодорхой цаг хугацаанд орлоо. Зарим сайн зүйлүүд ч байна, зарим зүйлүүдийг анхаармаар байна. Хүний хувийн мэдээлэл жишээ нь сая цахим.../минут дуусав/

Л.Мөнхбаатар: Энхбаяр сайд хариулъя асуултад.

Б.Энхбаяр: Энэ эрүүгийн хуулийн аргагүй байдал, гарцаагүй хамгаалалттай холбоотой асуудлыг сая Улсын онцгой комисс хуралдсан, энэ дээр ярьсан. Өөрөөр хэлбэл, энэ өөрийн болон бусдын амь нас, эрүүл мэндийг хамгаалах хүрээнд энэ баавгай алж байгаа үйлдэл гэмт хэрэг биш, гэмт хэрэг болохгүй, энэ бол аргагүй хамгаалалт, гарцаагүй байдал гэдэг энэ нөхцөл байдалд хамаарна. Тийм учраас гэмт хэрэгт тооцогдохгүй. Тэгэхдээ энийг далимдуулаад тэр тодорхой газар нутаг, баавгайн яг отоглодог, амьдардаг тэр бүс нутаг руу, тусгай хамгаалалттай бүс нутаг руу нэвтэрч өөр бусад зорилгоор ингэж алах энэ санаа сэдлийг дэлгэрүүлж болохгүй гэдэг асуудал УОК дээр яригдсан.

Л.Мөнхбаатар: Эрүүгийн хуулийн аргагүй хамгаалалт гэдэг бол хүн дээр яригдах байх. Гарцаагүй байдал гэдэгт хамрагдаад явна шүү дээ. Тэгээд тэрүүгээрээ ойлгоод суурьшлын бүсдээ орж ирснийг нь одоо аюулгүй болгох гэдэг

юм уу, тэр арга хэмжээг авах боломжтой л гэж үзэж байгаа шүү дээ, тийм нэгдсэн ойлголттой байгаа биз дээ сайд? Нэмэх үү? Сандаг-Очир сайд нэмээд хариулчих.

Ц.Сандаг-Очир: Сайнзориг гишүүний асуултад нэмж тайлбар хэлэхэд, яг саяын Энхбаяр сайдын хариулдгаар сүүлийн үед баавгай яригдаж байгаа, ер нь цаашдаа шилүүс, ирвэс гээд ингээд Говь-Алтай, Баянхонгор, баруун аймгуудад эд нар асар их айл амьтны мал, эд ахуйд халдаж байгаа асуудлууд бий. Тийм учраас амь нас, эрүүл мэндээ, эд хөрөнгөө хамгаалах үүднээс аргагүй хамгаалалтын тохиолдолд тухайн нэр бүхий ховор ч гэсэн энэ амьтдыг устгах ийм чиглэлийг орон нутагт нь өгч байгаа. Харин ашиг хонжооны зорилгоор ан агнуур хийж байгаа тохиолдолд энэ бол Эрүүгийн хуулийн зүйл заалт хүчин төгөлдөр хэвээр байгаа шүү. Энийг ялгаж салгаж ойлгох хэрэгтэй. Тийм учраас зарим нэг орон нутгийн иргэд хуультай юм гэсэн, агнаж болохгүй байна гэдэг ийм зүйл ярьж байсан. Үнэхээр амь нас, эрүүл мэндээ хамгаалах үүднээс бол энэ агнахад Эрүүгийн хуулийн зүйл заалт хамаарахгүй шүү. Энийг орон нутгуудад, Засаг дарга нарт УОК чиглэл өгөөд ажиллаж байгаа.

Л.Мөнхбаатар: УИХ-ын гишүүн Гончигдоржийн Уянгахишиг асуултаа асууя.

Г.Уянгахишиг: Би 2 асуулт асуумаар байна. 1 дүгээрт, яг одоо энэ тайлан дээр байгаа хамгийн бага үнэлгээтэй шийдвэр гэж байгаа. Өөрөөр хэлбэл, яг энэ хамгийн бага үнэлгээтэй байгаа шийдвэрүүдийг харахаар хуульд заасан ЗГ-аас тусгайлан журам батлах ёстой асуудлууд байгаад байгаа юм. Одоо энэ дээр хамгийн эртнийх нь гэхэд л 2015 оны хууль байгаа байхгүй юу. Тэгэхээр 2015 оны хууль дээр ЗГ-ын гишүүн журам батлахаар заачхаад байтал тэр нь одоо болтлоо тэр журам нь батлагддаггүй, одоо энэ ЗХАБТХ дээр байна. Нөгөө талаасаа яг энийг ингээд түүгээд харахаар, жишээлбэл, согтууруулах ундааны импорттой холбоотой, эргэлтэд хяналт тавихтай холбоотой хуулийн хэрэгжилт дээр яг энэ стандартуудыг батлах ёстой байгаад байгаа байхгүй юу. Гэтэл энэ ерөөсөө батлагдаагүй, хэрэгжээгүй яваад байна, энэ нь удаашралтай байгаад байна. Яагаад юм бэ гэдэг 1 дүгээр асуулт байна? Энэ өөрөө ЗГ батлагдсан хуулиа хэрэгжүүлэх ёстой. Гэтэл бид нар өчнөөн хууль батлаад байдаг, нөгөө хэрэгжилт дээрээ очоод нөгөө журмууд нь батлагдахгүй болохоор хууль нь хэрэгждэггүй. Тэгэхээр энэ яагаад юм бэ гэдэг 1 дүгээр асуулт?

Хоёрдугаарх нь хяналтаас хасах санал гээд оруулаад ирж байгаа юм. Жишээлбэл, энэ дээр Монгол Улсын хууль нийт заалт 19, энэнээс 12-ыг нь хасна гэж байгаа байхгүй юу. Тэгэхээр яагаад хасна гэж байгаа юм бэ? Өөрөөр хэлбэл, ЗГ тодорхой үүрэг хүлээчихсэн буюу Их Хурал хуулиар ЗГ энэ үүргийг биелүүл гээд тавьчихаар ЗГ буцаад бид нар энд чинь хамаагүй байна, энэ хяналт тавих заалтуудаа хасаач гээд оруулаад ирэхээр энэ их сонирхолтой санагдаад байгаа байхгүй юу. Өөрөөр хэлбэл, би энийг чинь хийж чадахгүй юм байна, больё больё гэж байгаа юм шиг ийм ойлголт төрүүлээд байна. Тэгэхээр энийгээ ойлгуулаач. Хэрвээ бүрэн хэрэгжчихсэн юм бол энийгээ хас, хэрэгжих боломжгүй юм бол яагаад хэрэгжихгүй юм, дээрээс нь тэр хуулийн чинь заалтыг бид нар эргэж харах ёстой юм биш үү? ЗГ өөрөө хууль санаачлах эрхтэй, хэрвээ хэрэгжих боломжгүй хуулийн заалт яваад байгаа бол тэрийгээ хүчингүй болгох тэр хуулийн төслөө өргөн бариад, санаачлаад явах ёстой биз дээ. Арга хэмжээг авах ёстой.

Тэгэхээр энэ одоо ингээд сүүлийн хэдэн, бид нарыг 24 онд гишүүн болсноос хойш байнгын яг энэ асуултууд чинь байнга орж ирж байгаа, нөгөө журам нь

батлагддаггүй, эсвэл ерөөсөө журам батлах боломжгүй, эсвэл хэрэгжүүлэх боломжгүй заалтууд байгаад байдаг. Тэгэхээр энийг ЗГ өөрийнх нь чиг үүргийн хүрээнд байгаа асуудлуудаа оруулж ирээд, хэрвээ хэрэгжих боломжгүй заалт юм бол тэрийгээ хүчингүй болгоё, хэрэгжүүлэх боломжтой юм бол тэрийгээ хийе. Энэ өөрөө ерөөсөө төсөв мөнгөтэй хамааралгүй журмууд зөндөө байгаад байгаа байхгүй юу. Тэгэхээр энийгээ бичиг хэргийн хүрээнд гэдэг юм уу журмаа батлаад явахад юу нь садаа болоод байгаа юм?

Л.Мөнхбаатар: Асуултад хариулъя, хэн хариулах вэ? Энхбаяр сайд хариулъя.

Б.Энхбаяр: Уянгахишиг гишүүнтэй санал нэг байна, энэ үнэхээр одоо хэрэгжилт байхгүй байгаа асуудлууд нь санаатай гэхээсээ илүү хууль тогтоомж хоорондын зөрчил, ер нь яг батлагдаад тухайн үед хуулийн төсөл батлах үедээ хэрэгжих, хэрэгжихгүй, боломжтой, боломжгүй ийм журам гаргана гээд хууль дээр биччихдэг. Тэгээд яг нөгөө хуулиа хэрэгжүүлээд журмыг нь гаргах гэхээр хүндрэл гардаг. Одоо жишээлбэл, зөрчил энэ дээр биелэлт тэг гэж гарчихсан байгаа нэг журам бол зөрчил шалган шийдвэрлэх ажиллагаанд холбогдогчийг албадан ирүүлэх журмыг батлаагүй байгаад байгаа юм. Гэтэл яг энийг аваад үзэхээр энэ хүнийг албадаж ирүүлэх харилцаа журмаар зохицуулагдах харилцаа биш байгаад байгаа юм. Яагаад гэхээр хүний үндсэн эрхэд, халдашгүй байх эрхэд халдаж байгаа харилцаа бол Үндсэн хуульд заасан ёсоор гагцхүү хуульд заасан үндэслэлээр буюу хуульд бичигдэж байж хүнийг албадан авчрах харилцаа зохицуулагдах ёстой. Тэрнээс аль нэг сайдын баталсан журмаар хүний үндсэн эрхэд халддаг ийм харилцаа байж болохгүй. Гэхдээ ийм журмыг батална гээд 10 жилийн өмнө баталчихсан байх жишээтэй. Тэгэхээр тэрийг гаргах гэхээр Үндсэн хууль зөрчих байдал руу орох гээд, тэгээд ингээд одоо энэ журам бол батлагдаагүй байж байна.

Дараа нь энэ Шүүх шинжилгээний хуулийг батлах үед нөхөн олговор олгох, зардал олгох журмыг сайд батална гээд гаргачихсан. Гэтэл хүний энэ эрүүл мэнд, сэтгэл санааны хохирлыг тооцох, яаж, хэдэн төгрөг олгох вэ гэдэг буюу төсөвтэй холбоотой, татвар төлөгчдийн мөнгөнөөс хэдий багцааны мөнгийг энэ нөхөн олговорт олгох вэ гэдгийг нэг сайд журмаар батлаад зохицуулаад байх бас харилцаа биш байгаад байдаг. Энэ нь өөрөө төсвийн хуультайгаа зөрчилдөөд байдаг. Өөрөөр хэлбэл, төсвийн үндсэн бодлого болох төсөв зөвхөн УИХ-аар батлагдах ёстой, тухайн батлагдсан төсвийн жилд ямар нэгэн нэмэлт зардал гаргасан ийм шийдвэрийг гаргаж болохгүй гэдэг мөн Төсвийн хуультай. Тэгэнгүүт голоор нь төсвийн жил хэрэгжиж байх үед нэг сайд журам гаргаад, энэ юман дээр ийм хохирлыг олгоно гээд гаргаад бас хэрэгжихгүй хуурай журам болчих гээд байх жишээтэй.

Согтууруулах ундааны хууль дээр журам гаргана гээд тэгчхэнгүүт согтууруулах ундааны үйлчилгээ үзүүлж байгаа үйлчилгээний байгууллагуудын стандартыг нь тогтооно, батална гээд энэ хэрэгжилт байхгүй байгаа. Стандартыг нь батална гэдэг их сонин харилцаа. Одоо энэ баар, сав, үйлчилгээний ресторан газрууд ямар стандарттай, ямар ширээ, сандал, үйлчилгээний соёлтой, ямар хэмжээнд dose юмаар хүнд үйлчлэх ёстой, энэ бусад улс оронд бол байдаг. Ийм өндөр, жинтэй, ийм настай иргэн ийм хурдаар пиво, вино, өндөр хүчин чадалтай ийм алкоголийг ямар хурдаар уввал ямар хэмжээнд согтдог вэ гэдэг ийм хэмжүүр бол баталчихсан байдаг юм. Тэгэхээр үйлчилгээний байгууллагын албан хаагчид нь тэр стандартыг барьж байж үйлчилдэг. Тэр нөгөө манай тасарчихсан хүнийг бол та

тасарчихсан байна гэж хэлж болохгүй, та халуун цай, кофе уух уу гэж л асуух ёстой гэдэг юм уу, энийгээ стандарт болгоод баталчихсан байдаг юм байна лээ. Тэрнээс та согтчихсон байна, та гар гэж болдоггүй жишээлбэл үйлчилгээнийх нь стандартаар.../минут дуусав/

Л.Мөнхбаатар: Тодруулах юм уу? Уянгахишиг гишүүн тодруулж асууя.

Г.Уянгахишиг: Хэрэг эрхлэхийн сайд маань яг ямар ч байсан асуудлаа ойлгож байгаа учраас цаашдаа дараа жил бид нар ингээд үнэлгээний тайлан гээд энэ олон жил болчихсон, хэрэгжих боломжгүй хуулиуд дээр, хуулийн заалтууд дээр дахиад ингээд яриад суумааргүй байгаа байхгүй юу. Тэгэхээр ЗГ-ын хариуцсан сайд нар нь тэр Засгийн хуралдаанаараа оруулаад, хэрэгжих боломжгүй, журамлаж болохгүй тэр асуудлуудаа хуулийнх нь өөрчлөлтийг санал болгоод, санаачлаад оруулаад ирээсэй гэдэг хүсэлтэй байна. Тэгж байж бид нар дараа дараагийн энэ үнэлгээний тайлан чинь өөрөө нөлөөтэй болж орж ирэх байхгүй юу. Тэгэхгүй бол ямар ч хэрэггүй хэн хэнийхээ ажлыг үрээд, өчнөөн олон хүмүүс энд чинь ажлаа үрээд сууж байгаа шүү дээ. Тэгэхээр нэгэнтээ бид нар бодлого боловсруулах газар, гүйцэтгэх эрх мэдэл 2 нь хамтдаа асуудлаа шийдээд явъя гэж байгаа бол энийгээ нэг тийш нь болгоё. Дээрээс нь тэр стандартаа, тэр юмнуудаа, техникийн зохицуулалтуудаа гаргаад яваач. Энэ чинь хэрэглэгчийн эрх ашгийг хангах талаасаа маш чухал журмууд байхгүй юу. Тэгэхээр ийм хүсэлтүүдийг тавимаар байна.

Л.Мөнхбаатар: УИХ-ын гишүүн Даваагийн Цогтбаатар асуултаа асууя.

Да.Цогтбаатар: Та бүхэнд энэ өдрийн мэнд хүргэе. ХЗБХ-нд хамааралтай, тэгээд дээрээс нь энэ Сангийн яам орж ирсэн учраас асууя гэж бодоод байгаа юм. Төсвийн тухай хуулийн хэрэгжилт гэж юм байх ёстой, 2026 онд 57 тэрбум, 2027 онд 68 тэрбум төсөвлөчихсөн явж байгаа тээвэр, шатахууны зардал гэж. Саяхан 1 жишээ гарсан. Хувийн орон сууцны хороололд цэнхэр дугаартай машиныг, нэг машиныг өдөрт 3 оруулж ямба эдэлдэг, тэгээд тэр ямба эдлээд байгаа нөхөр хэн юм гэхээр нэг гэр бүлд бүр 2 төрөөс паразиталдаг ямбатнууд байна. Хоёулаа төрөөс цэнхэр дугаартай машин унах эрх мэдэлтэй гэнэ. Төсвийн тухай хуулиар бол эрхгүй. Гэхдээ тэр машин тэр хотхон руу 3 удаа орно, 3 удаа гарна, очиж юмыг нь зөөдөг, өөрсдийг нь биш юмыг нь зөөдөг машин хүртэл тусдаа болчихсон. Тэгээд энэ Төсвийн тухай хуулиар чинь тэд нар машин унах боломжгүй, эрхгүй байхад бид нар Төсвийн хууль дээрээ жилд 57 тэрбум, 68 тэрбум төгрөг тэд нарын тансаглалд зориулж өгч байна. Төрийн 3 өндөрлөгийг бол ойлгож байна, төрөөс машин унана, төр юм байна даа энэ чинь одоо. Тэгэхдээ паразитуудад болохгүй. Нэг гэр бүлд бүр 2-уулаа байж болохгүй, тэгээд 1 гэр бүлийн 2 хүнийх нь нэгнийх нь хэрэгцээнд, өөрийг нь зөөхдөө биш хэрэгцээнд нь нэг хотхон руу 3 орж гарч байгаа энэ асуудал дээр Сангийн яам ямархуу байр суурьтай байдаг юм бэ? Төсвийг боож оруулж ирэхдээ та нар ер нь хяналт шалгалт хийдэг юм уу, энэ дээр хэмнэе гэдэг ямар бодлого барьдаг юм бэ гэдгийг нэг тодруулах гэсэн юм.

2 дугаарт нь замын цагдаа байна, замын цагдаа нар ажлаа сайн хийж байгаа сайхан цагдаа нар байна. Тэгтэл Лицензийн төв гээд нэг байгууллага байна. Үнэмлэх зардаг газар болчихсон. Лицензийн төвд удирдлага хийж байгаа дарга нар эсвэл удирдаж байсан хүмүүстэй нь холбоотой, хамааралтай баахан жолооны курсүүд зүгээр жолооны үнэмлэх зарж, одоо бараг хүн амины гэмт хэрэг хийхийг өөгшүүлж байна. Хаашаа дараад ухрахаар хаашаа явдгаа мэдэхгүй маш олон

жолооч төрөн гарч байгаа юм. Гэрлээ шилжүүлж мэддэггүй, асааж мэддэггүй, тэгээд энэ дээр ямар одоо энэ хууль чинь хэрэгжээд байна гэж хариулах хүн байгаа юм уу, байхгүй юм уу? Эсвэл энэ хуулийн хэрэгжилтийг бид нар энэнээс эхэлж ярих ёстой юм уу, үгүй юм уу? Улаанбаатар хотын түгжрэлийн нэлээдгүй хувь нь ур чадваргүй жолооч нараас болж байгаа юм, би бол тэгж харж байгаа юм. Тэгэхээр энэ дээр Хууль зүйн яамны ТНБД байна гэж сонссон, энэ дээр нэг тайлбар өгвөл сайн байна.

Хөдөө орон нутгийн замд явахаар манай муу зам хөөрхий минь 4 метрийн өргөнтэй, тэгтэл Улаанбаатарт 3 метрийн өргөнтэй байшин барьчхаад тэрийгээ ачааны машин дээр тавиад явуулчихдаг, үзэгдэх орчин байхгүй. Тэрнээс болж маш олон осол эндэл гарч байгаа юм. Нөгөө замын цагдаа нар маань уг нь энийг болно, болохгүй, энэ зөвшөөрөгдсөн ачаа тээвэр гээд ингээд хязгаарлаад зогсож байх юман дээр ямар ч хязгааргүй гаргаад явуулчихдаг. Тэгээд энэ дээрээс чинь үүсээд дахиад баахан осол аваар гарч байгаа, хүний амь нас, эрүүл мэнд, эд хөрөнгийн асуудал. Тэгэхээр энэ дээр дахиад энэ хууль чинь хэрэгжих ёстой юм уу, үгүй юм уу гэдэг дээр бас нэг асуулт байна. Тэгээд дараа нь тэр хурц гэрлийн асуудал орж ирнэ. Сүүлдээ манай иргэд чинь би мөнгөөрөө авсан, миний эд хөрөнгө, миний эрх гээд яриад явж байна лээ шүү дээ.

Л.Мөнхбаатар: Цогтбаатар гишүүний асуултад хариулъя. Сангийн яамны ТНБД, дараа нь ХЗДХЯ-ны ТНБД нар. Индрийн микрофоноо өгчих.

М.Санжаадорж: Сангийн яам Санжаадорж, Цогтбаатар гишүүний асуултад хариулъя. Төрийн хэмнэлтийн тухай хуулиар, 6 дугаар зүйлээр авто тээврийн хэрэгсэлтэй холбоотой асуудлыг зохицуулсан байгаа. Энэ дээр дараах этгээдүүд автомашин унахаас хориглоно гэж заагаад, сайд, дэд сайд, тэгээд төрийн нарийнаас доошоо тухайн албан тушаалаар автомашин унахгүй болчхоод байгаа юм. Гэхдээ нөгөө талд 6.5-д нь албаар нь эдгээр албууд автомашин унаж болно гэж заачхаад байгаа. Энэ бол гамшгаас хамгаалах алба, эрүүл мэндийн тусламж, үйлчилгээ гээд ингээд явчихсан. Төсвийг үзэхээр таны хэлдэг тоо зөв. Ирэх жил 68 тэрбум төгрөг байгаа, үүний яг 50 орчим хувь нь буюу 30 тэрбум төгрөг нь ХЗДХЯ байгаад байгаа юм. Энэ өөрөө нөгөө цагдаа, шүүхийн шийдвэр гээд яг нөгөө зөвшөөрсөн албаар байгаа.

Сангийн яамны хувьд аль болох нормативчилж шатахууныг тавих гэж оролдож байгаа, тэгэхээр нөгөө талдаа автомашин тухайн байгууллагад байж байгаа боловч хууль маань тухайн албан тушаалтантай ярьчхаад байгаа юм. Тэрнээс биш автомашин байхыг нь хориглосон тийм заалт байхгүй болчхоод байгаа юм. Тэгэхээр өөрөөр хэлбэл, яамны дунд магадгүй дуудлагын автомашин байх юм бол тэр хэргээрээ унаж болоод байна гэдэг ийм санаа гарч ирчхээд байгаа. Тэгэхээр яамнууд дээр одоо шатахууны зардал байж байна гэсэн үг. Тэгээд тэр нь мэдээжийн хэрэг яг албан тушаалтанд зориулсан, сайдын, дэд сайдын магадгүй албан тушаалын машин байгаа, гэхдээ тусдаа яг тэр байгууллагын хэвийн үйл ажиллагааг явуулахтай холбоотой зардал байгаад байгаа юм. Тэгээд яг саяын нөгөө унаж болно гэж заасан төрийн тусгай алба, эрүүл мэнд, тэгээд энэ онцгой байдлын албаны шатахууны зардлыг бага зэргээр бид нар нэмж явж байгаа. Бусад бүх захиргааны байгууллагууд дээр бид нар хэмнэлтээ хийгээд явахад татгалзахааргүй тийм, бид дэмжиж байгаа тэрийг.

Л.Мөнхбаатар: Хууль зүйн яам, Энхбаяр сайд нэмээд хариулчих.

Б.Энхбаяр: Тэр гэр бүлээрээ цэнхэр машин унаад, хувьдаа ашиглаад байгаа тэр төрийн албан тушаалтны гэр бүлийг Цогтбаатар гишүүн надад өгчих. Тэгээд одоо арга хэмжээ авъя, тэр хүмүүстэй хариуцлага ярья тийм юм байгаа бол. Үүнтэй холбоотой ер нь юу ЗГХЭГ дээр хийж байгаа вэ гэхээр ЗГ-ын төрийн энэ хэрэглээний гол автомашины асуудал ЗГХЭГ-ын харьяанд авто бааз гэж байдаг, энэ авто баазыг аж ахуйн тооцоон дээр гаргасан юм байна лээ. Өөрөө өөрийгөө санхүүжүүлэх, ашиг олох буюу бизнесийн ийм байгууллага болгочихсон юм байна лээ. Энэ байгууллагыг бүтцийн өөрчлөлт хийж байгаа, ЗГ тогтоол гаргасан. Төр, засгийн үйлчилгээ, аж ахуйг эрхлэх газар, ЗГ-ын авто бааз, төрийн үйлчилгээний буюу энэ төрийн байрнуудын, Төрийн ордноос эхлээд үйлчлэгч нар ажилладаг цэвэрлэгээ хариуцсан 3 УТҮГ-ыг нэг болгосон байгаа. Энийг хэрэгжүүлэх ажлын хэсгийг одоо манай Батболд дарга ахлаад ажиллаж байгаа. Энэ хүрээнд ЗГ-ын энэ авто бааз, машины асуудлыг цогцоор нь шалгаж байгаа. Энд асуудал их байгаа юм байна лээ.

Өөрөөр хэлбэл, 1 дүгээрт, энэ бизнестэй өрсөлддөг, такси үйлчилгээ эрхэлдэг төр бол ийм бизнес байх ёсгүй. 2 дугаарт, энэ төрд байгаа учраас ерөөсөө ийм норматив байдлаар одоо энэ албан тушаалын унаа хэрэглэж байгаа дарга хүмүүсийн тэр лимитийг хамгийн дээд талаар нь санхүүжилт аваад яваад байдаг. Жишээлбэл, Байнгын хорооны дарга та мэдэж байгаа байх, Байнгын хороон дарга бол албан тушаалын унаа унах эрхтэй, бусад бүх Их Хурлын гишүүд албан тушаалын унаа унах эрхгүй шүү дээ. Тэгээд дээд лимит нь өдрийн 30 километр байгаа. Тэгэхээр яг ажил-гэр, ажил-гэр гэж явж байгаа учраас энэ лимит хэтэрдэггүй. Гэтэл энийг хангаж байгаа тэр бааз болохоор тэр дарга өдөр болгон л 30 километр явдаг тултал нь санхүүжилтээ авдаг гэсэн үг байхгүй юу. Паразиталдаг гэж Цогтбаатар гишүүн их зөв ярьж байна.

Тэгэхээр энэ паразитуудтай ЗГ өөрөө үйлдэл хийгээд эхэлсэн гэсэн үг. Одоо энэ шалгалтын ажлын хэсэг манай Батболд даргатай ажлын хэсэг яг одоо ажиллаж байгаа, хэчнээн автомашин байдаг юм, тэгсэн мөртөө жолооч нарынх нь цалин их бага. Одоо яг үйлчилгээ, аж ахуйн жолооч нар хамгийн дээд тал нь 1 сая 400 мянган төгрөгийн цалин авдаг, 1 сая 100-аас 1 сая 400 мянга. Тэгээд жолооч нарыг ямар байдлаар урамшуулдаг хөшүүрэг дотооддоо ажиллаад байна вэ гэхээр нөгөө жолооч илүү цагаар ажиллавал илүү цагийн нэмэгдэл олгоно гэдэг ийм байдлаар санхүүжилтийн схемийг нь хийчихээр тэр жолооч яг нөгөө цалингаа авч байгаа юуг нь харахаар бараг унтдаггүй маягтай, дарга нь унтуулдаггүй өдөржин, шөнөжин яваад байдаг, нөгөө санхүүгийн тайлан дээр тийм, тэгж байж тэр нэг жолооч маань 2 сая төгрөг гаргаж авдаг. Тэгээд энэ өөрөө маш буруу схем яваад байгаа юм байна гэдэг үндсэн тэр оношоо зөв тогтоогоод, энийг шалгаад, бүтцийн өөрчлөлт хийж байгаа. Тэгээд энэний дуусах хугацаа нь ирэх оны 3 сарын 1 байгаа. Яагаад гэхээр төсвийн санхүүгийн жил буюу 12 сарын 31-нээр бид саяын энэ татан буулгаж, нэгтгэж байгаа энэ 3 байгууллагын бүх өр авлага, санхүүгийн тооцоог нь хаах ажлын хэсэг гаргачихсан ажиллаж байгаа. Яагаад гэхээр маш том хэмжээний.../минут дуусав/

Л.Мөнхбаатар: Авч хэрэгжүүлж байгаа арга хэмжээнийхээ талаар танилцууллаа. 3 сарын 1 гэхэд энэ асуудлыг цэгцэлнэ гэж байгаа юм байна. Хэн, Хууль зүйн яам уу, хариулт чинь болсон юм уу Да.Цогтбаатар? Оростогоо дарга хариулчих, индрийн микрофон дээр очоод хариулчих. Индрийн микрофон өгчхөөрэй.

П.Оростогоо: Эрхэм та бүхэнд энэ өдрийн мэнд хүргэе. Гишүүний асуултад хариулъя. Гишүүн лицензийн төвтэй холбоотой, жолоодох эрхийн шалгалтын үнэмлэх олголтын асуудал асуусан. Лицензийн төв гэдэг нэршилтэй байж байгаад бүтцийн өөрчлөлтөөр цагдаагийн байгууллагын Зөвшөөрөл, бүртгэлийн төв нэртэй үйл ажиллагаагаа явуулж байгаа. Монгол Улсын замын хөдөлгөөний дүрмийн хэрэгжилтийг хангах, жолооны курс гэж ярьдаг курсүүдийн үйл ажиллагаанд хяналт тавих, сургалтад хамрагдсан иргэдийн жолооны эрхийн мэдлэгийн буюу шалгалтыг зохион байгуулж, үнэлэх, олголтыг явуулж байгаа ийм үйл ажиллагааг зохион байгуулж байгаа. Ер нь шалгалтын үйл ажиллагааг дүрмийн шалгалт дээр бүрэн камержсан, нэлээн өндөр хяналттайгаар ил тод дүрмийн шалгалтаа авдаг. Дрон болон хотын жолооны шалгалтыг мөн мэргэшсэн ЗЦА хаагчдын бүрэлдэхүүнтэйгээр шалгалт.../минут дуусав/

Л.Мөнхбаатар: Гүйцээгээд хариулчихъя. Индрийн микрофон өгчих.

П.Оростогоо: Шаардлага хангасан шалгалтдаа тэнцсэн нөхдөд бол жолоодох эрхийн үнэмлэхийг олгож байгаа ийм үйл ажиллагааг Зөвшөөрөл, бүртгэлийн төв хариуцан зохион байгуулж байгаа. Яг одоо ямар нэгэн байдлаар шаардлага хангаагүй хувийн ашиг сонирхлоор асуудалд хандаж үнэмлэх олгосон тухай асуудал бол одоогоор мэдээлэл алга байна. Гишүүнд би тодорхой одоо албан бичгээр энэ чиглэлээр судлаад хариу өгч болно, хариулт дууслаа.

Л.Мөнхбаатар: Тодруулах юм уу? Цогтбаатар гишүүн тодруулж асууя.

Да.Цогтбаатар: Энхбаяр сайдын хариултад талархаж байна. Нэг гэр бүлийн 2 паразитад хариуцлага тооцъё гээд сайхан сэтгэл гаргаж байна. Гэхдээ таны эрх мэдэл хүрэхгүй байх гэж айж байна. Тэд нар чинь аймаар том албан тушаалтай, аймаар том дарга нар байна лээ. Хувийн хотхонд цэнхэр дугаартай ороод ирлээ, цэнхэр дугаарыг чинь би авчихъя, би энэ Зарлагын хяналтын дэд хороог ахалдаг юм, та нар хуулиараа унах эрхгүй юм байна гээд авахаар намайг бүр цагдаад өгчихсөн байгаа. Тэгэхээр таныг яаж ч магадгүй, тэгээд сайхан сэтгэлд чинь талархаж байна. Би тэр цэнхэр дугаарыг холбогдох Ерөнхий сайдад жаазанд хийж байгаад өгчихье. Тэндээс та бүхэн холбогдох хариуцлагуудаа тооцоод яваарай гэж хүсэж байна.

Хууль зүйн шинээр томилогдсон Төрийн нарийн бичгийн дарга асуултад хариулахаараа танин мэдэхүйн шинж чанартай юмнууд хариулмааргүй байна. Би яг юу хийж байгааг нь мэдэж байгаа. Зүгээр тэр стандартаа, хуулиа мөрдүүлэх талаас нь яасан бэ, яагаад мөрдүүлэхгүй байна гэдэг юмыг л асуугаад байгаа шүү дээ. 4 метрийн өргөнтэй зам дээр 3 метр ачаа ачаад яваад байхыг зөвшөөрөөд байгаа юм уу? Үзэгдэх орчин.../минут дуусав/

Л.Мөнхбаатар: Тодруулгад нь хариулчих. Оростогоо дарга, индрийн микрофон өгчих.

П.Оростогоо: Эрхэм гишүүний асуултад хариулъя. Замын хөдөлгөөний дүрэмд заасан стандартыг мөрдүүлэх чиглэлээр замын хөдөлгөөний хяналтыг Замын цагдаагийн газраас тогтмол зохион байгуулан ажиллаж байгаа. Энэ стандартын бус замуудыг яг одоо стандартад нь нийцүүлэн засварлуулах чиглэлээр тодорхой ажлуудыг хэрэгжүүлээд ажиллаж байгаа. Энэ чиглэлээр хэрэгжүүлж ажиллаж байгаа ажиллагааны явц байдлын талаар мөн танд албан бичгээр

тодорхой мэдээллийг хүргэе гэж бодож байна. Яг одоогоор надад мэдээлэл алга байна.

Л.Мөнхбаатар: Гишүүд асуулт асууж, хариулт авч дууслаа. Хууль тогтоолоор үүрэг чиглэл болгосон УИХ-ын шийдвэрийн биелэлтийн тайланг хэлэлцэж дууслаа. Ажлын хэсэгт баярлалаа.

13.08 цаг

ХЗБХ-ны өнөөдрийн хуралдаанаар хэлэлцэх асуудал дууссан тул хуралдаан дууссаныг мэдэгдье.

ДУУНЫ БИЧЛЭГЭЭС ХУРАЛДААНЫ
ДЭЛГЭРЭНГҮЙ ТЭМДЭГЛЭЛ БУУЛГАЖ,
ХЯНАСАН: ШИНЖЭЭЧ

Д.УЯНГА